

Determinants of Consanguineous Marriage in Iran

Fatemeh Torabi*^{ID}, Zahra Abedini**

* Associate Professor of Demography, Department of Demography, Faculty of Social Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran (Corresponding author).

✉ fatemeh_torabi@ut.ac.ir

** Master of Demography, Department of Demography, University of Tehran, Tehran, Iran.

✉ abedini75.zahra@gmail.com

Abstract

The study of consanguineous marriage in Iran is of particular importance as one of the prevalent marriage patterns in Iranian society. Therefore, this research tries to identify the factors affecting this marriage pattern. For this purpose, the data from the "Marriage Survey" of the National Organisation for Civil Registration (2017-2018), which includes 9485 individuals who referred to the laboratories in the provincial centers (except Tehran), were examined. The findings showed that 29% of respondents had consanguineous marriages, indicating a decreasing trend in this type of marriage compared to previous studies. The results of the logistic regression analysis for men revealed that the odds of consanguineous marriage decreases with increasing age, education, and mother's education, as well as non-arranged marriage and belonging to the Gilak ethnicity (comparing to Fars ethnicity). For women, the odds of consanguineous marriage decreases with increasing age, monthly income, and mother's education, as well as non-arranged marriage and belonging to Gilak ethnicity but, increases with higher father's education. In conclusion, consistent with the findings of previous researches, while consanguineous marriage in Iran aligns with the predictions of modernization theory, it is still influenced by ethnic values and norms.

Keywords: Consanguineous Marriage, Modernization, Culture, Ethnicity, Iran.

Citation: Torabi, F., & Abedini, Z. (2024). Determinants of consanguineous marriage in Iran. *Iranian Population Studies Journal*, 8(1), 1-35.

doi <https://doi.org/10.22034/jips.2024.436499.1211> **URL** https://jips.nipr.ac.ir/article_192596.html

E-ISSN: 2717-3208 / © National Institute for Population Research, Iran. This is an open access article under the CC BY 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Introduction

The study of consanguineous marriage, as one of the common patterns of marriage in Iranian society, holds particular importance. The study of consanguineous marriage is important in several ways. Consanguineous marriage affects the quality of marital relationships and marital satisfaction. The studies conducted in this field indicate different effects of marriage patterns on the quality of marital relationships and the tendency to divorce. Another point in the importance of studying consanguineous marriage is the importance of this issue in the birth of children with genetic problems. Additionally, this pattern is related to the fertility rate. Therefore, the current research aims to use the latest information available at the national level to investigate the determinants of consanguineous marriage in Iran.

Method and Data

The research method in the present study is the secondary analysis of the data from "Marriage Survey" conducted by the Bureau of Population and Migration Statistics and Information of the National Organization for Civil Registration in the years 2017-2018. The statistical population includes men and women referred for premarital tests in provincial centers (except Tehran) (9485 individuals). The analyzed sample was reduced to 8320 individuals after excluding 1140 higher than one order marriages and also 25 non-Muslims who could not be included in the analysis due to their small number. In this research, the dependent variable is "relationship to spouse". Independent variables include age, place of residence, level of education, spouse selection method, employment status, monthly income, father's ethnicity, religion, and parents' education. In order to investigate the separate effect of each group of factors (demographic, social, economic, cultural and familial) on the dependent variable, six logistic regression models were implemented separately by gender. The purpose of this study is to estimate the probability of consanguineous marriage based on the aforementioned characteristics.

Findings

The findings showed in total, about 29 percent of the respondents had consanguineous marriages. Additionally, the results indicated that all the independent variables had a significant relationship with the dependent variable. The results of logistic regression analysis for men showed that the likelihood of consanguineous marriage decreases with increasing age, education and mother's education, as well as non-arranged marriage and belonging to the Gilak ethnicity.

The results for women showed that the odds of consanguineous marriage decreases with increasing age, monthly income and mother's education, as well as non-arranged marriage and belonging to the Gilak ethnicity, and on the contrary, it increases with increasing father's education.

Conclusion and Discussion

Consanguineous marriages in Iran have shown a decreasing trend compared to two decades ago. Reasons for the decline in consanguineous marriages include the expansion of opportunities for individuals to get to know each other, greater awareness of this type of marriage disadvantages in the birth of children with genetic problems, exposure to modern ideas, and also a reduction in the number of people who are exposed to marriage within the kinship circles due to the declining fertility rate in recent decades. In a general conclusion, it can be said that in line with the findings of previous studies, although consanguineous marriage in Iran, align with the predictions of the modernization theory, it is still influenced by ethnic values and norms.

References

- Akyol, S. P., & Mocan, N. H. (2020). Education and Consanguineous Marriage; NBER Working Paper No. 28212; National Bureau of Economic Research: Cambridge, MA, USA. <https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/723092>
- Abbasi-Shawazi, M. J., & Askari Nadushan, A. (2014). Family Changes and Fertility Decline in Iran: A Case Study of Yazd Province. *Journal of Social Sciences*, 11(25), 25-75. <https://sid.ir/paper/420258/fa> [In Persian]
- Afrous, Gh. (2010). Introduction to Psychology and education of exceptional children. Tehran: Tehran University Publications. [In Persian]
- Abbasi-Shawazi, M. J., & Khani, S. (2008). Patterns of marriage, ethnicity and religion: a case study of married women in Qorve city. *Demographic Association letter*, 4(7), 35-66. <https://sid.ir/paper/127850/fa> [In Persian]
- Abbasi-Shavazi, M. J., McDonald, P., & Hosseini-Chavoshi, M. (2008). Modernization or cultural maintenance: The practice of consanguineous marriage in Iran. *Journal of Biosocial Science*, 40, 911-933. <https://www.cambridge.org/core/journals>
- Abbasi-Shawazi, M. J., & Sadeghi, R. (2008). Ethnicity and Marriage Patterns in Iran. *Women's Research Quarterly*, 3(1), 25-47. <https://sid.ir/paper/55469/fa> [In Persian]
- Askari Nadushan, A., Abbasi-Shawazi, M. J., & Sadeghi, R. (2008). mothers, daughters, and marriage, generational differences in the ideas and attitudes of marriage in the city of Yazd. *Strategic Studies of Women (Women's Book)*, 44, 7-36. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.20082827.1388.11.0.2.5> [In Persian]
- Abbasi-Shawazi, M. J., & Torabi F. (2006A). level and trend and pattern of consanguineous marriage in Iran. *Iran Demographic Association*, 2, 61-88. <https://sid.ir/paper/127818/fa> [In Persian]
- Abbasi-Shawazi, M. J., & Torabi, F. (2006b). intergenerational differences in consanguineous

- marriage in Iran. *Iranian Journal of Sociology*, 7 (4), 119-126. <https://doi.org/10.1001.1.17351901.1385.7.4.6.3> [In Persian]
- Addai, I., & Trovato, F. (1999). Structural assimilation and ethnic fertility in Ghana. *Journal of Comparative Family Studies*, 30 (3), 409-427. <https://www.utpjournals.press/doi/abs/10.3138/jcfs.30.3.409>
- Balali, I., & Makhdoumi, K. (2021). Spatial segregation or social segregation? A comparative study of the marriage patterns of women in the upper and lower areas of Hamadan city. *Applied Sociology (Isfahan University Humanities Research Journal)*, 32(2 (82)), 129-150. <https://sid.ir/paper/1052737/fa> [In Persian]
- Bahirai, E., & Hazrati Soumea, Z. (2011). Social factors affecting the increase in marriage age of female students (case study: working students studying in 1390, Islamic Azad University, Science and Research Unit). *Iranian Sociological Studies*, 2(4): 0-0. [In Persian] <https://sid.ir/paper/479666/fa>
- Bittles, A. H. (2012). *Consanguinity in Context*. Cambridge University Press, London. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3767237/>
- Bittles, A. H., & Black, M. L. (2010). Consanguineous marriage and human evolution. *Annual Review of Anthropology*, 39, 193-207. <https://www.annualreviews.org/content/journals/10.1146/annurev.anthro.012809.105051>
- Darahaki, A., & Mushfeq, M. (2021). Prevalence of consanguineous marriage and its supporting factors among women who have been married at least once in the urban areas of Bushehr province. *Women's Strategic Studies*, 94: 7-25. <https://doi.org/10.22095/jwss.2022.292592.2719> [In Persian]
- Davati, A., Jafari, F., Khaldi, N., & Sedaqat, M. (2008). study of frequency of family marriage in Tehran city and related factors. *Journal of Scientific Sciences of Semnan University of Medical Sciences*, 10(4), 278-294. <https://sid.ir/paper/37475/fa> [In Persian]
- Ghanim, M., Mosleh, R., Hamdan, A., Amer, J., Alqub, M., Jarrar, Y., & Dwikat, M. (2023). Assessment of Perceptions and Predictors Towards Consanguinity: A Cross-Sectional Study from Palestine, *Journal of Multidisciplinary Healthcare*, 3443-3453. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2147/JMDH.S433506>
- GÜLER, S., & ÇELİK, M. Y. (2023). Rate of Consanguineous Marriage, Causes, Effects on Women's and Children's Health. *gevher nesibe journal of medical and health sciences*, 8 (Özel Sayı), 846- 855. <https://gevhernesibedergisi.com/index.php/gnj/article/view/546>
- Hosseini, H. (2019). ethnic differences in women's marriage behavior and their attitude towards girls' marriage in Urmia city. *Demographic Association letter*, 5(9), 7-28. <https://sid.ir/paper/475115/fa> [In Persian]
- Hosseini, H., & Erfani, A. (2014). Ethnic Differences in the Attitudes and Practice of Consanguineous Marriage among Kurds and Turks in Urmia District, Iran. *Journal of Comparative Family Studies*, Vol. XLV, 3, 389-403. <https://www.utpjournals.press/doi/abs/10.3138/jcfs.45.3.389>
- Hamamy, H. (2012). Consanguineous marriage trends, impact on health and counseling. *Traininig Course in Sexual and Reproductive Health Research*, Geneva University. https://moodle.najah.edu/pluginfile.php/63043/mod_page/content/8/Consanguineous-marriages-Hamamy.pdf
- Kumari, N., Bittles., A. H. & Saxena, P. (2019). Has the long-predicted decline in consanguineous marriage in India occurred? *Journal of Biosoc Sci*, 52, 746-755. <https://www.cambridge.org/core/journals/>

- Kaplan, S., Pinar, G., Kaplan, B., Aslantekin, F., Karabulut, E., Ayar, B., & Dilmen, U. (2016). The prevalence of consanguineous marriages and affecting factors in Turkey: a national survey. *Journal of Biosocial Science*, 47, 718–726. <https://www.cambridge.org/core/journals>
- Kanani, M. A. (2006). The link between tradition and modernization in increasing the age of marriage: the example of Turkmen Iranians. *Journal of the Iranian Demographic Society*, 1(1), 104-126. <https://sid.ir/paper/127840/fa> [In Persian]
- Islam, M. M., Ababneh, F. M., & Khan. MHR. (2018). Consanguineous marriage in Jordan: an update. *Journal Biosoc Sci*, 50(4), 573–578. <https://www.cambridge.org/core/journals/> [In Persian]
- Mohammadpour, I. H., Aghayari, T., & Alizadeh Aghdam, M. B. (2022). a comparative study of marriage patterns and family formation among married people of ethnic-religious groups in Selmas city. master's thesis in demography, Allameh Tabatabai University: Faculty of Social Sciences. <https://gani.irandoc.ac.ir/#/articles/> [In Persian]
- Mahmoudiani, S. (2019). consanguineous marriage and its predictors among immigrant women in Tehran and Mallard cities. *Iranian Demographic Association*, 4 (27): 155-183. <https://sid.ir/paper/360584/fa> [In Persian]
- Mahmoudian, H., Mahmoudiani, S., & Shahriari, S. (2015). Consanguineous marriage. intergenerational differences and its supporting factors in Kermanshah. *Social Studies and Research in Iran*, 4 (1), 145-166. <https://doi.org/10.22059/jisr.2015.55080> [In Persian]
- Mahmoudiani, S. (2013). Comparative study of marriage patterns among women and men: a case study of Kermanshah city. Master's thesis in Demography, University of Tehran: Faculty of Social Sciences. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/> [In Persian]
- Mohammadpour, A., Rezaei, M., Partovi, L., & Sadeghi, R. (2009). Tradition, Modernization and Family: A Study of Family Continuity and Changes in Ili Communities Using a Mixed Research Approach. *Women in Development and Politics Quarterly*, 7(4), 71-93. <https://sid.ir/paper/55538/fa> [In Persian]
- Mahmoudian, H. (2004). Marriage age is increasing: a review of supporting factors. *Social Sciences Quarterly*, 24, 27-53. <https://sid.ir/paper/419299/fa> [In Persian]
- Registration Organization (2021). statistical yearbook of vital events in 2019. Available at: <https://www.sabteahval.ir> [In Persian]
- Razaghi-Nasrabad, H. B. (2016). Generational differences in consanguineous marriage in Semnan province. *Iranian Quarterly of Demographic Studies*, 2: 95-117. https://jips.nipr.ac.ir/article_89571.html [In Persian]
- Sahoo, H., Debnath, P., Mandal, C., Nagarajan, R. & Appunni, S. (2022). Changing Trends of Consanguineous Marriages in South India. *Journal of Asian and African Studies*, 57(2), 369–379. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/00219096211012017>
- Sharma, S.K., Kalam, M. A., Ghosh, S. & Roy, S. (2021). Prevalence and determinants of consanguineous marriage and its types in India: evidence from the National Family Health Survey, 2015–2016. *Journal of Biosocial Science* 53(4), 566–576. <https://www.cambridge.org/core/journals/>
- Sharkia, R., M. Khatib., A. Sheikh-Muhammad., M. Mahajnah., & A. Zalan (2021). The prevailing trend of consanguinity in the Arabsociety of Israel: Is it still a challenge? *J, Biosoc.* 6: 1–5. [CrossRef]. <https://www.cambridge.org/core/journals/>
- Sadeghi, R., Zanjari, N., & Mahmoudiani, S. (2018). the effect of marriage patterns on marital

- satisfaction and willingness to divorce in Tehran. *Women and Family Social Cultural Council Quarterly*, 21(81), 7-45. <https://sid.ir/paper/93994/fa> [In Persian]
- Shawky, R. M., Elsayed, S. M., Zaki, M. F., Nour El-Din, S. M., & kamal, F. M. (2013). Consanguinity and its relevance to clinical genetics. *The Egyptian journal of Medical Human Genetics*, 14, 157-164. <https://www.ajol.info/index.php/ejhg/article/view/87408>
- Sajabi, J., Khani, S., & Khani, A. (2013). Marriage patterns and their relationship with marital satisfaction: a case study of married students of Islamic Azad University, Sanandaj Branch. *Youth Sociological Studies Quarterly*, 4(12), 77-112. <https://sid.ir/paper/170215/fa> [In Persian]
- Sadeghi, R. Qudsi, A. M., & Afsharkohan, J. (2007). Analyzing the Marriage Problem and Validating a Solution. *Women's Research*, 5, 83-108 <https://sid.ir/paper/55265/fa> . [In Persian]
- Torabi, F., Ghorbani, F., & Broumandzadeh, M. R. (2016). Studying the continuity and change of consanguineous marriage and arranged marriage in Kohgiluyeh and Boyer Ahmad provinces. *Islamic Azad University of Social Sciences Quarterly, Shushtar branch*, 10(1), 153-174. <https://ensani.ir/fa/article/354958> [In Persian]
- Timuri Monfared, S. (2015). a comparative study of marriage patterns among the Lor, Persian and Arab ethnic groups in Ahvaz. Master's thesis in Demography, Yazd University, Faculty of Social Sciences. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/> [In Persian]
- Tadmouri, G. O., Nair, P., Obeid, T., Al Ali, M. T., Alkhaja, N., & Hamamy H. A. (2009). Consanguinity and reproductive health among Arabs, *Reprod health*. 6, 17-21. <https://link.springer.com/article/10.1186/1742-4755-6-17>
- Tagvi, N. (1995). *Family Sociology*, Tehran: Payam Noor University Press. https://press.pnu.ac.ir/book_28939.html#tab-3 [In Persian]
- Valadkhani, M., Mahmoudpour, A., Farah Bakhsh, K., & Salimi Bejestani, H. (2016). the effect of marriage age, spouse selection patterns and age difference of couples on the quality of marital life of Tehran women. *Clinical Psychology Studies Quarterly*, 7(25), 173-190. <https://sid.ir/paper/208583/fa> [In Persian]
- Yahyaa, B. T., Al-samarrai, MAM., & Jadoo, SAA. (2019). Prevalence and Perception of Women about Consanguineous Marriage in Al-Ramadi City. *Indian Journal of Public Health Research & Development*, 10(4): 567-57. [Google Scholar]. <https://openaccess.bezmialem.edu.tr/entities/publication/>
- Zalan, A. A., Khatib, M. N., Sheikh Muhammad, A. A., Mahajnah, M. M. & Sharkia, R. A. (2023). Youth consanguinity in relation to sociodemographic and women-related fertility factors in the Arab society of Israel. Available in <https://wjarr.com/content/youth-consanguinity-relation-sociodemographic-and-women-related-fertility-factors-arab>

تعیین کننده‌های ازدواج خویشاوندی در ایران

فاطمه ترابی*^{ID}، زهرا عابدینی**

* دانشیار جمعیت‌شناسی، گروه جمعیت‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

✉ fatemeh_torabi@ut.ac.ir

** دانش‌آموخته دوره کارشناسی ارشد جمعیت‌شناسی، گروه جمعیت‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

✉ abedini75.zahra@gmail.com

چکیده

مطالعه ازدواج خویشاوندی، به‌عنوان یکی از الگوهای رایج ازدواج در جامعه ایران، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. لذا پژوهش حاضر در پی آن است که عوامل مؤثر بر این ازدواج را شناسایی کند. بدین‌منظور داده‌های «پیمایش ازدواج» سازمان ثبت‌احوال کشور (۱۳۹۶-۱۳۹۷) که شامل ۹۴۸۵ نفر مراجعه‌کننده به آزمایشگاه‌های مراکز استان‌ها (به‌جز تهران) می‌باشد، مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد در مجموع، حدود ۲۹ درصد از پاسخ‌گویان ازدواج خویشاوندی داشته‌اند که در مقایسه با مطالعات پیشین روند کاهشی این نوع ازدواج را نشان می‌دهد. نتایج تحلیل رگرسیون لجستیک برای مردان نشان داد بخت ازدواج خویشاوندی با افزایش سن، تحصیلات، و تحصیلات مادر و همچنین با ازدواج ترتیب‌نیافته و تعلق به قوم گیلک (در مقایسه با قوم فارس) کاهش می‌یابد. نتایج برای زنان نشان داد بخت ازدواج خویشاوندی با افزایش سن، درآمد ماهانه و تحصیلات مادر و همچنین ازدواج ترتیب‌نیافته و تعلق به قوم گیلک کاهش یافته و با افزایش تحصیلات پدر افزایش می‌یابد. در یک نتیجه‌گیری کلی می‌توان گفت در راستای یافته‌های مطالعات پیشین، ازدواج خویشاوندی در ایران، اگرچه با پیش‌بینی‌های نظریه نوسازی هم‌خوانی دارد، اما همچنان از ارزش‌ها و هنجارهای قومی نیز تأثیر می‌پذیرد.

کلیدواژه‌ها: ازدواج خویشاوندی، نوسازی، فرهنگ، قومیت، ایران.

شیوه ارجاع‌دهی به این مقاله: ترابی، فاطمه، و عابدینی، زهرا (۱۴۰۳). تعیین‌کننده‌های ازدواج خویشاوندی در ایران. *دوفصلنامه مطالعات*

جمعیتی، ۸(۱)، ۳۵-۱.

[doi](https://doi.org/10.22034/jips.2024.436499.1211) <https://doi.org/10.22034/jips.2024.436499.1211>

[URL](https://jips.nipr.ac.ir/article_192596.html) https://jips.nipr.ac.ir/article_192596.html

E-ISSN: 2717-3208 / © National Institute for Population Research, Iran. This is an open access article under the CC BY 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

مقدمه

خانواده یکی از اصلی‌ترین نهادهای جامعه است و ازدواج بخشی از این نهاد است؛ زیرا لازمه تشکیل آن، ازدواج می‌باشد (بهیراتی و حضرتی، ۱۳۹۰). در گذشته، افراد مجرد از نظر اجتماعی تحت فشار بودند تا سریع‌تر ازدواج کنند و به سبب محدودیت ارتباط بین پسر و دختر و رعایت احکام مذهبی، فرصت تعامل قبل از ازدواج محدود بود و افراد، به‌خصوص دختران، تحت کنترل والدین بودند (Tashakkori & Thompson, 1988) به‌نقل از عسکری ندوشن و همکاران، ۱۳۸۸). در این وضعیت، انتخاب همسر برای فرد از سوی والدین و عمدتاً از بین خویشاوندان صورت می‌گرفت (عباسی شوازی و همکاران، ۲۰۰۸). بنابراین، ما با ویژگی‌های خاصی در زمینه ازدواج از جمله، ازدواج در سنین پایین و شیوع ازدواج خویشاوندی در کشورمان مواجه بوده‌ایم (تقوی، ۱۳۷۴).

ازدواج خویشاوندی یا پیوند میان دو فرد دارای دست‌کم یک نیای مشترک، به‌عنوان الگوی رایج همسرگزینی در بیشتر مناطق شمال آفریقا، آسیای مرکزی، غربی و آسیای جنوبی در نظر گرفته می‌شود (Afrouz, 2010). شیوع ازدواج خویشاوندی در جهان حدود ۱۰ درصد است (Bittles & Black, 2010). بسته به مذهب، فرهنگ، شرایط اجتماعی-اقتصادی و جغرافیا، شیوع این نوع ازدواج از جمعیتی به جمعیت دیگر متفاوت است (Tadmouri al et, 2009). اروپای غربی، آمریکای شمالی، استرالیا و روسیه کمترین میزان شیوع را دارند (کمتر از ۱ درصد)، درحالی‌که شبه‌جزیره ایبری، ژاپن و آمریکای جنوبی دارای سطح متوسطی از شیوع (۱-۲۰ درصد) هستند. شمال آفریقا و جنوب صحرای آفریقا و غرب، آسیای مرکزی و جنوبی، بالاترین میزان ازدواج خویشاوندی (۲۰ تا ۵۰ درصد) را دارند (Bittles, 2012).

عباسی شوازی و ترابی (۱۳۸۵) بر اساس نتایج مطالعات انجام شده، نشان داده‌اند که در مجموع، ۴۲ درصد ازدواج‌ها در سطح کشور از نوع ازدواج خویشاوندی انجام گرفته‌اند. ازدواج خویشاوندی در میان افراد با ویژگی‌های سنتی (روستائینان، افراد با سطح تحصیلات پایین و همسران متعلق به پایگاه اجتماعی-اقتصادی پایین) رواج بیشتری دارد و این یافته می‌تواند فرض تأثیر عوامل مدرنیزاسیون بر الگوهای ازدواج را مورد تأیید قرار دهد. از طرف دیگر، ثبات و حتی افزایش سطح

ازدواج خویشاوندی در کشورهای هم‌چون یمن، پاکستان، هند، ایران و کویت، با وجود تأثیرپذیری آنها از عوامل صنعتی شدن و شهرنشینی می‌تواند گویای آن باشد که عوامل نوسازی به‌تنهایی تأثیرگذار نبوده است و در مقابل، پیشینه تاریخی و ساختارهای فرهنگی در کنار ساختارهای اجتماعی و اقتصادی هر کشور بر تغییرات الگوهای ازدواج تأثیرگذار بوده است.

مطالعه ازدواج خویشاوندی از چندین جهت حائز اهمیت است. ازدواج خویشاوندی بر کیفیت روابط زناشویی و رضایت زناشویی تأثیرگذار است و مطالعات انجام شده در این زمینه، حاکی از اثرات متفاوت الگوهای ازدواج بر کیفیت روابط زناشویی و تمایل به طلاق است. بدین‌صورت که ازدواج با غیرخویشاوند بر کیفیت بالای زندگی زناشویی می‌افزاید (ولدخانی و همکاران، ۱۳۹۵؛ سجابی و همکاران، ۱۳۹۲؛ صادقی و همکاران، ۱۳۹۷). نکته‌ای دیگر در اهمیت مطالعه ازدواج خویشاوندی، اهمیت این موضوع در تولد فرزندان با مشکلات ژنتیکی است (Shawky & et al, 2013) همچنین، این الگو با میزان باروری نیز در ارتباط است؛ به‌طوری‌که میزان باروری در ازدواج‌های خویشاوندی بیشتر گزارش شده است (Bittles, 2001). از این‌رو، پژوهش حاضر در پی آن است که با استفاده از جدیدترین اطلاعات موجود در سطح ملی، بررسی کند که عوامل تعیین‌کننده ازدواج خویشاوندی در ایران کدامند؟

چارچوب نظری

برای تبیین ازدواج، رویکردهای مختلفی ارائه شده است که بخشی از آنها به عوامل ساختاری و بخشی دیگر بر عوامل فرهنگی و ایده‌ای تأکید دارند. نظریه نوسازی یا هم‌گرایی خانواده یکی از رایج‌ترین و پرکاربردترین تبیین‌های ساختاری در تبیین تحولات نهاد ازدواج و خانواده است (عسکری ندوشن و همکاران، ۱۳۸۸؛ عباسی شوازی و صادقی، ۱۳۸۴؛ صادقی و همکاران، ۱۳۸۶). نظریه نوسازی تغییر الگوهای ازدواج را به تغییرات ساختاری در زندگی اجتماعی که به‌جهت ظهور نیروهای جدید اجتماعی یعنی سه جریان صنعتی شدن، شهرنشینی و آموزش همگانی به‌وجود آمده‌اند، مرتبط می‌کند. بر این اساس، تحولات ازدواج و خانواده در جهت سازگاری نظام‌مند با تغییر در شرایط نظام اجتماعی و اقتصادی مورد تبیین قرار می‌گیرد (Weeks, 2002: 416 به نقل از عباسی

شوازی و صادقی، ۱۳۸۴). از نظر گود، فرایند جهانی نوسازی، صنعتی شدن و شهرنشینی موجب تحول در بنیاد سنتی خانواده و گسترش خانواده مدرن در سراسر جهان شده است. در این فرایند، تغییر نقش شبکه خویشاوندی در روابط خانوادگی و گسترش ازدواج ترتیب نیافته از نتایج سازگاری خانواده با شرایط زندگی مدرن است (کنعانی، ۱۳۸۵).

در این زمینه وستوف^۱ (۱۹۸۷) معتقد است تغییرات در حوزه خانواده نشانه‌ها و نمادهایی از تحولات اجتماعی می‌باشد؛ زیرا تغییر و تحول اقتصادی و اجتماعی جامعه با کاهش اقتدار مذهبی و سنتی، اشاعه و گسترش عقلانیت، فردگرایی و افزایش برابری جنسیتی همراه است (Weeks, 2002)، به نقل از عباسی شوازی و صادقی، ۱۳۸۴). تحت تأثیر این تحولات ساختاری، الگوها و عناصر سنتی ازدواج و خانواده در جوامع کمتر توسعه یافته سرانجام به سمت مدل جهان شمول خانواده مدرن غرب با ویژگی‌هایی نظیر هسته‌ای شدن، فردمحوری، آزادی در انتخاب همسر، ازدواج در سنین بالا پیش خواهد رفت (محمدپور و همکاران، ۱۳۸۸). گسترش سواد و تحصیلات یکی از نتایج مهم نوسازی است. با افزایش تحصیلات افراد، بسیاری از عوامل مهم مرتبط با ازدواج مانند انتظار از روابط زناشویی و نحوه انتخاب همسر تحت تأثیر قرار می‌گیرند و الگوهای ازدواج با بالا رفتن سطح تحصیلات متحول شده است (محمودیان، ۱۳۸۳).

درمقابل، در قالب رویکرد فرهنگی-قومی اندیشه‌های متفاوتی برای تبیین الگوهای ازدواج ارائه شده است. یکی از مهم‌ترین آنها، رویکرد **هنجاری-قومی** است که بیان می‌کند هنجارهای فرهنگی از طریق تأثیرشان بر رفتارهای مرتبط با ازدواج به تفاوت‌هایی در الگوهای ازدواج منجر می‌شود و به نوعی بیان‌کننده آن است که اگرچه تفاوت گروه‌های قومی در ویژگی‌های اجتماعی-اقتصادی ممکن است بخشی از تفاوت آنها در الگوهای ازدواج را تبیین کند، اما عوامل قومی-فرهنگی به عنوان بازتابی از تأثیر هنجارهای گروهی، تأثیر مستقلی را نشان می‌دهند. این رویکرد فرض می‌کند که گروه‌های قومی همگن هستند و رفتار گروهی یکنواختی دارند و بیان می‌کند که ترکیب همگن گروه‌های قومی در رویایی با شرایط و تجربیات یکسان، منجر به توسعه و درونی‌سازی ارزش‌ها و

1. Westoff

هنجارهای جمعی می‌شود (Addai & Trovato, 1999). بنابراین، تفاوت‌های موجود در الگوهای ازدواج ناشی از پیامد عضویت در گروه و مستقل از ویژگی‌های جمعیتی و اجتماعی در نظر گرفته می‌شود (همان). انتظار می‌رود این فرضیه ظرفیت تبیینی زیادی برای تفاوت‌های قومی در الگوهای ازدواج داشته باشد؛ زیرا چنین بیان می‌کند که گروه‌های قومی به علت سنت‌های فرهنگی متمایز، متفاوت عمل خواهند کرد.

بنابراین، چارچوب نظری پژوهش حاضر تلفیقی از هر دو رویکرد مذکور می‌باشد و چنان بیان می‌کند که عوامل نوسازی مثل شهرنشینی و گسترش تحصیلات، ازدواج غیرخویشاوندی را گسترش می‌دهد. بدین ترتیب، انتظار بر این است که با افزایش سن، شهرنشینی، افزایش تحصیلات فرد و والدین، شاغل شدن، افزایش درآمد و آزادی در انتخاب همسر شاهد کاهش ازدواج خویشاوندی باشیم. در مقابل، در بسترهای متفاوت فرهنگی که هرکدام ارزش‌های مختص خود را دارند، نمی‌توان انتظار داشت همه افراد تغییرات را به یک صورت درک و درونی کنند. بنابراین، صرف نظر از تفاوت‌های افراد در ویژگی‌های جمعیتی، اجتماعی و اقتصادی، فرهنگی و خانوادگی، آنها با ارزش‌ها و افکار مشترکی که دارند، رفتار مشابهی را از خود بروز می‌دهند. بدین ترتیب انتظار می‌رود گروه‌های قومی مختلف، الگوهای ازدواج متفاوتی را داشته باشند.

پیشینه تحقیق

تاکنون مطالعات بسیاری در زمینه ازدواج خویشاوندی و عوامل مرتبط با آن انجام شده است که در ادامه به برخی از آنها به ترتیب زمانی و با شروع از جدیدترین مطالعات، اشاره می‌شود.

گولر و سلیک^۱ (۲۰۲۳) در ترکیه با هدف بررسی میزان ازدواج خویشاوندی، علل آن و اثرات آن بر سلامت زنان و کودکان، ۵۰۸ زن را از طریق رسانه‌های اجتماعی مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد بیش از یک‌پنجم (۲۱/۹ درصد) زنان مورد بررسی ازدواج خویشاوندی دارند. سطح تحصیلات و وضعیت اقتصادی زنانی که ازدواج خویشاوندی داشته‌اند، پایین است. همچنین نتایج نشان داد ازدواج ترتیب‌یافته بر ازدواج خویشاوندی تأثیرگذار است. به طوری که نیمی از ازدواج‌های

خویشاوندی با تصمیم خانواده صورت گرفته است.

زالان و همکارانش^۱ (۲۰۲۳) با هدف بررسی شیوع ازدواج‌های خویشاوندی در بین جمعیت جوان (۱۸-۳۵ ساله) و عوامل مختلف اجتماعی و جمعیت‌شناختی آن در جامعه عرب اسرائیل بدین یافته‌ها دست یافتند که ازدواج خویشاوندی ۴۷ درصد ازدواج‌ها را تشکیل می‌داد. بیشترین میزان شیوع ازدواج خویشاوندی در جوان‌ترین محدوده سنی (۲۴-۱۸ سال) بود و با تحصیلات، سطح درآمد و وضعیت اشتغال نسبت معکوس داشت. قانیم و همکارانش^۲ (۲۰۲۳) در میان جمعیت فلسطینی، بدین یافته‌ها دست یافتند که شیوع ازدواج خویشاوندی در افراد متأهل ۱۸/۷ درصد و در بین والدین آنها ۲۸/۸ درصد بوده است. این رقم در میان گروه سنی جوان (یعنی کمتر از ۴۷ سال) و در میان شرکت‌کنندگانی که مادرانشان دارای سطح تحصیلات لیسانس بودند به‌طور معناداری پایین‌تر بود. عوامل دیگری مانند خویشاوندی والدین، سطح تحصیلات شرکت‌کنندگان، سطح تحصیلات پدر و محل سکونت ارتباط معناداری نشان نداد.

سahoo و همکارانش^۳ (۲۰۲۲) با مطالعه روند ازدواج خویشاوندی در جنوب هند با داده‌های مطالعه ملی سلامت خانواده نشان دادند که ازدواج‌های خویشاوندی از ۳۲/۶ درصد قبل از سال ۱۹۸۵ به ۲۳ درصد در طول ۲۰۱۰-۲۰۱۴ کاهش یافته است. تغییرات اجتماعی-جمعیتی اخیر مانند تأخیر در سن ازدواج، فاصله سنی کمتر بین همسران و افزایش سطح تحصیلات بر ازدواج خویشاوندی تأثیر می‌گذارد. شارکیا و همکارانش^۴ (۲۰۲۱) در اسرائیل نشان دادند که شیوع ازدواج‌های خویشاوندی در دهه ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۷، به‌طور قابل توجهی (از ۳۶/۳ درصد به ۴۱/۶ درصد) افزایش یافته است. این نوع ازدواج تا حد زیادی با مذهب و محل زندگی افراد مرتبط است.

شارما و همکارانش^۵ (۲۰۲۱) در پژوهشی در هند بدین نتیجه رسیدند که شیوع کلی ازدواج خویشاوندی ۹/۹ درصد بود. زنانی که در مناطق شهری زندگی می‌کردند، دارای سطح تحصیلات

1. Zalan et al
2. Ghanim & et al
3. Sahoo & et al
4. Sharkia & et al
5. Sharma & et al

بالا تر و متعلق به خانواده‌های مرفه‌تری بودند و کمتر با خویشاوندان خود ازدواج می‌کردند. نتایج (نسبت‌های شانس) نشان داد که هیچ رابطه واضحی بین شرایط اجتماعی و اقتصادی و ازدواج خویشاوندی وجود ندارد. مذهب و دوگانگی منطقه‌ای شمال-جنوب در فرهنگ تا حد زیادی این نوع ازدواج را در هند تعیین می‌کند. آکیول و موکان^۱ (۲۰۲) در پژوهشی در ترکیه نشان دادند که اصلاحات آموزشی ترکیه که تحصیلات اجباری را تا ۳ سال افزایش داد، باعث شد زنان کمتر ازدواج خویشاوندی را عملی قابل قبول بدانند. این اصلاحات تمایل زنان را به ازدواج یا یکی از خویشاوندان خونی کاهش داد و ترجیحات زنان را به نفع خودمختاری شخصی تغییر داد که نشان می‌دهد پیشرفت تحصیلی، رفتارها و نگرش‌هایی را که ممکن است ریشه در فرهنگ داشته باشد، تغییر می‌دهد.

یحیی و همکارانش^۲ (۲۰۱۹) در عراق نشان دادند که حدود دوسوم (۶۴/۷) ازدواج‌ها، از نوع خویشاوندی بوده است. نتایج همچنین نشان داد این نوع ازدواج با تحصیلات زنان رابطه منفی و معناداری دارد. کوماری^۳ (۲۰۱۹) در پژوهشی بر اساس داده‌های بررسی ملی سلامت خانواده که در سال‌های ۱۹۹۳-۱۹۹۲ و ۲۰۱۵-۲۰۱۶ انجام شده بود، نشان دادند که یک کاهش تقریباً ۱۹ درصدی در شیوع ازدواج خویشاوندی در هندوستان وجود دارد. ایسلام^۴ (۲۰۱۸) در اردن بدین نتیجه رسیدند که ۳۵ درصد از ازدواج‌های فامیلی در اردن در سال ۲۰۱۲ به صورت خویشاوندی بوده است و یک روند کاهشی در این نوع ازدواج در این کشور وجود داشته است. زنان با سن ازدواج پایین، بعد خانواده بزرگ‌تر، تحصیلات کمتر از متوسطه، محل سکونت روستایی، عدم اشتغال و عدم تماس با رسانه‌های گروهی بیشتر احتمال داشت که ازدواج خویشاوندی داشته باشند.

کاپلان و همکارانش^۵ (۲۰۱۶) در پژوهشی در ترکیه نشان دادند که فراوانی ازدواج خویشاوندی در نمونه مورد بررسی ۱۸/۵ درصد است. زنانی که در یک خانواده بزرگ زندگی می‌کنند و سطح تحصیلات و سن ازدواج اول آنها پایین است و وضعیت اقتصادی آنها ضعیف است، ازدواج

1. Akyol & Mocan
2. Yahyaa et al
3. Kumari et al
4. Islam et al
5. Kaplan et al

خویشاوندی بیشتری دارند. حسینی و عرفانی^۱ (۲۰۱۴) در بررسی میان‌گردها و ترک‌ها در ارومیه بدین یافته رسیدند که الگوی ازدواج زنان مرتبط با قومیت آنها است. احتمال ازدواج با خویشاوندان در میان کردها دو برابر احتمال متناظر در میان زنان ترک گزارش شده است. ازدواج‌های خویشاوندی در میان کردها (به‌جای ترک‌ها)، زنان بیکار و کمترتحصیل‌کرده، زنان هم‌گروه‌های مسن‌تر و کسانی که آرمان‌های سنتی‌تری در رابطه با ازدواج و فرزندآوری داشتند، رواج بیشتری داشت. باین‌حال، در نتایج تحلیل چندمتغیره، فقط قومیت به‌شدت با عمل ازدواج خویشاوندی همراه بود.

حمامی^۲ (۲۰۱۲) در مطالعه روند ازدواج خویشاوندی تعدادی از کشورها در آمریکا، روسیه، استرالیا، بخش‌هایی از آمریکای لاتین و اروپا بدین یافته رسید که میزان شیوع این ازدواج کمتر از یک درصد است. در کشورهایی مانند چین، ژاپن، شمال هند، جنوب اروپا و کانادا رقم فوق‌بین یک تا ده درصد است و در مقابل، در کشورهای عربی، ایران، ترکیه، پاکستان، افغانستان، جنوب هند بین ده تا پنجاه درصد نوسان دارد. بیتلز و بلک^۳ (۲۰۱۰) نشان داد که اگرچه ازدواج خویشاوندی در جهان، به‌خصوص در کشورهای توسعه‌یافته، کاهش یافته است، اما انتخاب حدود ۱۰/۴ درصد از جمعیت جهان است. عباسی شوازی و همکارانش^۴ (۲۰۰۸) در مطالعه‌ای در استان‌هایی از ایران نشان دادند که احتمال ازدواج خویشاوندی در بین زنان ساکن روستا، زنان بی‌سواد و زنانی که تحصیلات پایین‌تری داشته‌اند، بالاتر بوده است. زنان اهل سنت و زنان متعلق به اقوام بلوچ و گُرد در مقایسه با دیگر هم‌تایان خود، بیشتر ازدواج خویشاوندی را تجربه نموده‌اند.

پژوهش‌های بسیاری نیز در داخل کشور و با زبان فارسی در این زمینه منتشر شده است.

محمدپور و همکارانش (۱۴۰۱) در مطالعه شهرستان سلماس بدین نتیجه رسیدند که بین تعلق قومی و مذهبی با ازدواج خویشاوندی رابطه معناداری وجود دارد. متغیرهای جنس، پایگاه اقتصادی و اجتماعی و تعلق قومی-مذهبی (ترک شیعه در مقایسه با گُرد سنی) با تأثیری معنادار در مدل باقی

1. Hosseini & Erfani
2. Hamamy
3. Bittles & Black
4. Abbasi-Shavazi et al

ماندند. بلالی و مخدومی (۱۴۰۰) در مطالعه‌ای در شهر همدان بدین نتیجه رسیدند که الگوی ازدواج خویشاوندی در مناطق پایین‌شهر بیشتر بوده است. نتایج پژوهش دراهکی و مشفق (۱۴۰۰) در میان زنان حداقل یک‌بار ازدواج کرده مناطق شهری استان بوشهر نشان داد که احتمال ازدواج خویشاوندی در میان پاسخ‌گویانی که سن ازدواج آنها پایین‌تر، الگوی انتخاب همسر آنها والد‌محور و تحصیلات آنها پایین‌تر است، بیشتر است.

محمودیان (۱۳۹۸) با تحلیل ثانویه داده‌های پیمایشی در سال ۱۳۹۵ در استان تهران با نمونه زنان مهاجر دارای همسر بدین یافته دست‌یافت که ازدواج خویشاوندی با شیوع ۴۱ درصدی، هنوز مطلوبیت قابل‌توجهی در جامعه مورد مطالعه دارد. تحلیل چندمتغیره نشان داد که مدت زمان ازدواج اثر معناداری بر الگوی ازدواج زنان دارد، بدین صورت که هر اندازه مدت ازدواج زنان بالاتر باشد یعنی آنها در سال‌های دورتری ازدواج کرده باشند، احتمال ازدواج خویشاوندی در آنها بیشتر است. نتایج همچنین نشان داد که خاستگاه سکونتی، تحصیلات، قومیت و تفاوت سنی زوجین اثر معناداری بر الگوی ازدواج مورد نظر ندارند. رازقی نصرآباد (۱۳۹۵) در استان سمنان بدین نتایج دست یافت که ۴۰ درصد از ازدواج‌ها از نوع خویشاوندی هستند و این درحالی است که تفاوت‌های معناداری در وقوع ازدواج خویشاوندی در بین سه کوهورت متولدین متوالی وجود دارد. نزدیک به نیمی از زنان کوهورت متولدین دهه ۱۳۴۰ با خویشاوندان خود ازدواج کرده‌اند درحالی‌که در کوهورت متولدین دهه ۱۳۶۰، یک‌سوم از ازدواج‌ها به‌صورت خویشاوندی است. نتایج تحلیل چندمتغیره نشان داد که تفاوت‌های مشاهده شده در ازدواج خویشاوندی در بین سه کوهورت عمدتاً بازتاب تفاوت‌های نسلی در سطح تحصیلات است.

ترابی و همکارانش (۱۳۹۵) در مطالعه‌ای در استان کهگیلویه و بویراحمد بدین نتیجه رسیدند که هیچ‌یک از متغیرهای تحصیلات، وضع اشتغال، محل سکونت و پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانواده و سن ازدواج دارای رابطه معناداری با متغیر نسبت با همسر مردان نداشته‌اند و فقط متغیر اولویت ارزشی برای مردان دارای رابطه‌ای معنادار است. ولی برای زنان متغیرهای تحصیلات، اشتغال، اولویت ارزشی و سن ازدواج رابطه معناداری داشته است. نتایج تحلیل چندمتغیره نشان داد که با کنترل سایر

متغیرها، برای مردان فقط اولویت ارزشی دارای رابطه معناداری بوده است، ولی برای زنان هم متغیر اولویت ارزشی و هم متغیر اشتغال معناداری خود را حفظ کردند. محمودیان و همکارانش (۱۳۹۴) در پژوهشی در کرمانشاه بدین نتیجه رسیدند که سطح تحصیلات پاسخ‌گویان، سطح تحصیلات مادران و نسبت خویشاوندی والدین با یکدیگر، رابطه معناداری با ازدواج خویشاوندی دارد. تیموری (۱۳۹۴) در مطالعه اقوام، لر، فارس و عرب در شهر اهواز بدین نتیجه رسیدند که تفاوت‌های معنادار قومی در الگوهای ازدواج وجود دارد. ازدواج خویشاوندی در بین اعراب در مقایسه با اقوام لر و فارس رایج‌تر بوده است.

محمودیان (۱۳۹۲) در مطالعه زنان و مردان شهر کرمانشاه بدین نتیجه رسید که هیچ‌کدام از متغیرهای منتخب رابطه معناداری با نحوه انتخاب همسر زنان ندارد و برای مردان تنها متغیر سطح تحصیلات رابطه معناداری دارد. حسینی (۱۳۹۱) در شهرستان ارومیه بدین یافته رسید که ازدواج خویشاوندی در گردها بیشتر رواج دارد. باین حال، گرایش به ازدواج خویشاوندی در طول زمان کمتر شده است. نتایج تحلیل طبقاتی نشان داد که قومیت پس از کنترل عوامل نوسازی همچنان معنادار است. دواتی و همکاران (۱۳۸۸) در مطالعه‌ای در شهر تهران بدین یافته رسیدند که میانگین سن ازدواج در بین کسانی که ازدواج خویشاوندی داشته‌اند پایین‌تر از افرادی است که ازدواج خویشاوندی نداشته‌اند. ازدواج خویشاوندی با سن، جنس و تحصیلات رابطه معناداری نداشته است، ولی با سابقه وقوع این نوع ازدواج در والدین و اقوام و دوستان مرتبط بوده است.

عباسی شوازی و خانی (۱۳۸۸) در مطالعه‌ای در شهرستان قروه بدین نتیجه دست یافتند که تفاوت‌های قومی و مذهبی در الگوی ازدواج وجود دارد؛ به طوری که زنان گُرد و اهل تسنن دارای نسبت بالاتری از ازدواج خویشاوندی بوده‌اند. نتایج تحلیل چندمتغیره نشان داد با کنترل مشخصه‌ها، اگرچه تفاوت‌های قومی و مذهبی در ازدواج از بین نمی‌رود بلکه به شکل معناداری باقی خواهد ماند. اما تحت تأثیر مشخصه‌های اجتماعی و اقتصادی به شدت کاهش می‌یابد. ازدواج خویشاوندی از ۴۶ درصد در کوهورت ازدواجی اول به ۴۰ درصد در کوهورت سوم رسیده است.

عباسی شوازی و ترابی (۱۳۸۵ الف) با تحلیل ثانویه داده‌های طرح آمارگیری از خصوصیات

اجتماعی-اقتصادی خانوار بدین نتایج رسیدند که در مجموع، ۴۲ درصد ازدواج‌های انجام‌شده در سطح کشور از نوع ازدواج خویشاوندی هستند. رواج ازدواج خویشاوندی در میان افرادی که در روستا متولد گردیده‌اند دارای سطح تحصیلی و سن ازدواج پایین‌تری بودند و از ازدواج ترتیب‌یافته برخوردار بودند، بیشتر بوده است. تفاوت‌های قابل توجهی در میان قومیت‌های گوناگون وجود دارد. بررسی تأثیر هم‌زمان ویژگی‌های متفاوت اجتماعی-فرهنگی و جمعیت‌شناختی زنان و شوهران بر ازدواج خویشاوندی نشان داد زنان و شوهران که به ترتیب در سنین پس از ۲۵ و ۳۰ سالگی ازدواج کرده بوده‌اند، کسانی که همسر خود را بر اساس معیارهای شخصی انتخاب نموده و نیز افرادی که به یکی از گروه‌های قومی گیلک، مازندرانی و ترک تعلق داشته‌اند، به ترتیب، نسبت به هم‌تایان از احتمال ازدواج خویشاوندی کمتری برخوردار بوده‌اند.

عباسی شوازی و ترابی (۱۳۸۵ ب) با تحلیل ثانویه داده‌های طرح آمارگیری از خصوصیات اقتصادی-اجتماعی خانوار ۱۳۸۰ بدین نتایج رسیدند که تفاوت‌های بین نسلی در مورد ویژگی‌های فردی به کاهش مطلوبیت و رواج ازدواج خویشاوندی در میان نسل دوم منجر نگردیده است. اگرچه تأثیرپذیری الگوی رفتاری و نگرشی دو نسل از جریان‌های نوسازی و شهرنشینی نشان داده شده است، اما رابطه مشابه قومیت با الگوی ازدواج دو نسل از تأثیر پایدار الگوهای فرهنگی بر الگوی ازدواج خویشاوندی در ایران حکایت می‌نماید. عباسی شوازی و صادقی (۱۳۸۴) با تحلیل ثانویه داده‌های طرح ملی بررسی ویژگی‌های اقتصادی اجتماعی خانوار ۱۳۸۰ نتیجه گرفتند الگوهای متمایز ازدواج در میان گروه‌های قومی در ایران وجود دارد؛ به طوری که در میان گروه‌های قومی عرب، لر و بلوچ هنجارهای سنتی حاکم است. نتایج تحلیل چندمتغیره نیز بیانگر این است که بعد از کنترل مشخصه‌های اقتصادی، اجتماعی و جمعیتی، تفاوت‌های قومی در الگوهای ازدواج باقی می‌ماند.

عباسی شوازی و عسکری ندوشن (۱۳۸۴) در پژوهشی در استان یزد با روش تحلیل داده‌های ثانویه طرح بررسی تحولات باروری در ایران بدین نتیجه رسیدند که درصد ازدواج خویشاوندی تنها در مناطق شهری استان یزد و آن هم جوان‌ترین کوهورت زنان کاهش داشته است و برعکس در مناطق روستایی، این رقم از حدود ۴۷ درصد به ۶۲ درصد افزایش داشته است.

به‌طور خلاصه، مطالعات انجام‌شده در زمینه ازدواج خویشاوندی در کشور در سال‌های اخیر محدود و غالباً به قلمرو جغرافیایی و شهر خاصی مرتبط می‌باشند. این مطالعات اغلب متمرکز بر زنان بوده است. با توجه به اینکه مطالعه‌ای در سال‌های اخیر در سطح ملی در زمینه ازدواج خویشاوندی انجام نشده است و آخرین مطالعات به دو دهه قبل برمی‌گردد (ترابی و عباسی شوازی، ۱۳۸۵ الف و ۱۳۸۵ ب) پژوهش حاضر در راستای تکمیل این خلأ تحقیقاتی تلاش می‌کند اطلاعات جدیدی از سطح ازدواج خویشاوندی و عوامل تعیین‌کننده آن در سطح کشور ارائه کند.

روش تحقیق و داده‌ها

روش تحقیق در پژوهش حاضر، تحلیل ثانویه داده‌های «پیمایش ازدواج» دفتر آمار و اطلاعات جمعیتی و مهاجرت سازمان ثبت احوال کشور در سال‌های ۱۳۹۷-۱۳۹۶ می‌باشد. جامعه آماری، مردان و زنان مراجعه‌کننده برای انجام آزمایش‌های قبل از ازدواج در مراکز استان‌ها (به جز تهران) را شامل می‌شود (۹۴۸۵ نفر) (سازمان ثبت احوال، ۱۴۰۰). از آنجاکه در پژوهش حاضر ازدواج مرتبه اول ملاک قرار گرفته است، نمونه مورد تحلیل، پس از حذف ازدواج‌های مرتبه بالاتر از یک به تعداد ۱۱۴۰ و همچنین با حذف تعداد ۲۵ نفر غیرمسلمان که به علت تعداد کم نمی‌توانستند در تحلیل وارد شوند، به ۸۳۲۰ نفر رسید. در این پژوهش، متغیر وابسته «نسبت با همسر» می‌باشد. متغیرهای مستقل شامل سن، محل سکونت، سطح تحصیلات، نحوه انتخاب همسر، وضعیت اشتغال، درآمد ماهانه، قومیت پدر، مذهب و تحصیلات پدر و مادر می‌باشد. برای تحلیل دو متغیره بین هریک از متغیرهای مستقل با متغیر وابسته (با توجه به سطح سنجش متغیرها) آزمون کای اسکوئر و آزمون t اجرا شد. از آنجایی که متغیر وابسته دارای دو طبقه است: ازدواج خویشاوندی با کد یک و ازدواج غیرخویشاوندی با کد صفر؛ لذا از تکنیک رگرسیون لجستیک برای تحلیل چندمتغیره استفاده شده است. به منظور بررسی تأثیر جداگانه هر دسته از عوامل (جمعیتی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و خانوادگی) با متغیر وابسته، شش مدل به تفکیک جنس اجرا شده است. هدف از بررسی مذکور، برآورد احتمال ازدواج خویشاوندی بر اساس ویژگی‌های مذکور می‌باشد.

یافته‌ها

جدول ۱ یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. در زمینه نسبت با همسر (متغیر وابسته پژوهش)، یافته‌ها نشان می‌دهند که حدود ۷۰ درصد از مردان و زنان با غیرخویشاوند ازدواج کرده‌اند و در مجموع حدود ۲۹ درصد پاسخ‌گویان ازدواج خویشاوندی داشته‌اند. کمتر از نیمی از پاسخ‌گویان، فارس هستند درحالی‌که ترک‌ها، ۲۲ درصد، کردها، ۱۲ درصد، عرب‌ها ۶ درصد، لرها ۵ درصد، گیلک‌ها ۳ درصد و بلوچ‌ها نیز ۲ درصد از پاسخ‌گویان را تشکیل می‌دهند. باتوجه‌به نمونه نسبتاً اندک قوم بلوچ در تحلیل دو متغیره و چندمتغیره، این طبقه در طبقه سایر ترکیب شده است. حدود ۸۶ درصد از پاسخ‌گویان، شهرنشین و حدود ۱۲ درصد، روستانشین هستند. بر اساس نتایج، ۴۵ درصد از مردان و ۴۳ درصد از زنان تحصیلات دانشگاهی دارند که شباهت دو جنس در این زمینه را نشان می‌دهد. درحالی‌که ۹۰ درصد از مردان شاغل هستند فقط ۲۵ درصد زنان شاغل هستند. این یافته بدین معنا است که با وجود گسترش تحصیلات در بین زنان، هنوز در عرصه بازار کار نقش بسیار کمتری دارند. در زمینه درآمد ماهانه، نتایج نشان می‌دهد که ۶۸ درصد از زنان در مقابل ۶ درصد از مردان فاقد درآمد ماهانه هستند که با وضعیت اشتغال آنها همخوانی دارد. بیش از ۹۰ درصد از پاسخ‌گویان شیعه و کمتر از ۱۰ درصد سنی هستند. تحصیلات والدین تا حدودی بین دو جنس متفاوت است به طوری‌که مردان بیش از زنان پدران بیسواد دارند، اما چنین یافته‌ای در مورد تحصیلات مادران مشاهده نمی‌شود. شباهت دو جنس از نظر تحصیلات مقاطع زیر دیپلم و دیپلم تاحدودی مشابه است، اما در مورد تحصیلات دانشگاهی چنین نیست. تحصیلات دانشگاهی پدران زنان بیش از دوبرابر مردان است (۱۴ در مقابل ۶ درصد) اما این یافته در مورد تحصیلات دانشگاهی مادران برعکس (۸ در مقابل ۱۴) است.

طبق جدول ۱، ۸۵ درصد از پاسخ‌گویان مرد و ۸۶ درصد از پاسخ‌گویان زن و به عبارتی اکثریت افراد اظهار کرده‌اند که همسر خود را با انتخاب خود و تأیید خانواده انتخاب نموده‌اند یا ازدواجی نیمه ترتیب‌یافته داشته‌اند. ازدواج ترتیب‌یافته در مردان و زنان ۱۲ درصد را به خود اختصاص داده است. درصد کمی از پاسخ‌گویان به‌تنهایی همسر خود را انتخاب کرده‌اند؛ یعنی ازدواج ترتیب‌نیافته

یا آزاد داشته‌اند. این یافته‌ها نشان می‌دهند آزادی کامل در انتخاب همسر هنوز در کشور رواج چندانی ندارد. برای توصیف سن ازدواج که متغیر در سطح سنجش فاصله‌ای است، از آماره میانگین استفاده شده است و این رقم برای مردان و زنان، به ترتیب ۲۷ سال و ۲۴ سال می‌باشد.

جدول ۱: توزیع پاسخگویان برحسب متغیرهای پژوهش به تفکیک جنس

Table 1: Distribution of respondents according to research variables by gender

متغیرهای پژوهش	طبقات	مردان		زنان	
		فراوانی	(درصد)	فراوانی	(درصد)
نسبت با همسر	خویشاوند	۱۱۳۹	۲۸/۰۰	۱۲۴۲	۲۹/۲۱
	غیرخویشاوند	۲۸۴۱	۶۹/۸۴	۲۹۷۲	۶۹/۹۰
	موارد بی‌پاسخ	۸۸	۲/۱۶	۳۸	۰/۸۹
	جمع	۴۰۶۸	۱۰۰/۰۰	۴۲۵۲	۱۰۰/۰۰
قومیت	فارس	۱۸۸۸	۴۶/۴۱	۱۹۹۳	۴۶/۸۷
	ترک	۹۰۵	۲۲/۲۵	۹۰۲	۲۱/۲۱
	لر	۲۲۱	۵/۴۳	۲۴۷	۵/۸۱
	کرد	۵۰۶	۱۲/۴۴	۵۳۹	۱۲/۶۸
	عرب	۲۴۷	۶/۰۷	۲۵۶	۶/۰۲
	بلوچ	۸۰	۱/۹۷	۱۰۳	۲/۴۲
	گیلک	۱۳۳	۳/۲۷	۱۲۲	۲/۸۷
	سایر	۸۶	۲/۱۱	۸۸	۲/۰۷
	موارد بی‌پاسخ	۲	۰/۰۵	۲	۰/۰۵
	جمع	۴۰۶۸	۱۰۰/۰۰	۴۲۵۲	۱۰۰/۰۰
محل سکونت	شهری	۳۴۹۷	۸۵/۹۶	۳۶۷۱	۸۶/۳۴
	روستایی	۴۸۴	۱۱/۹۰	۵۴۵	۱۲/۸۲
	موارد بی‌پاسخ	۸۷	۲/۱۴	۳۶	۰/۸۵
	جمع	۴۰۶۸	۱۰۰/۰۰	۴۲۵۲	۱۰۰/۰۰
سطح تحصیلات	زیردیپلم	۸۶۷	۲۱/۳۱	۱۱۳۶	۲۶/۷۲
	دیپلم	۱۳۶۰	۳۳/۴۳	۱۲۷۶	۳۰/۰۱
	بالتر از دیپلم	۱۸۱۷	۴۴/۶۷	۱۸۱۰	۴۲/۵۷
	موارد بی‌پاسخ	۲۴	۰/۵۹	۳۰	۰/۷۱
جمع	۴۰۶۸	۱۰۰/۰۰	۴۲۵۲	۱۰۰/۰۰	
وضعیت اشتغال	شاغل	۳۶۳۸	۸۹/۴۳	۱۰۸۶	۲۵/۵۴
	غیرشاغل	۴۲۷	۱۰/۵۰	۳۱۶۱	۷۴/۳۴

تعیین‌کننده‌های ازدواج خویشاوندی در ایران ۲۱

متغیرهای پژوهش	مردان		زنان		طبقات
	فراوانی	(درصد)	فراوانی	(درصد)	
	۳	۰/۰۷	۵	۰/۱۲	موارد بی‌پاسخ
	۴۰۶۸	۱۰۰/۰۰	۴۲۵۲	۱۰۰/۰۰	جمع
درآمد ماهانه (تومان)	۲۳۰	۵/۶۵	۲۸۸۶	۶۷/۸۷	فاقد درآمد
	۸۱۹	۲۰/۱۳	۵۷۳	۱۳/۴۸	زیر ۱ میلیون
	۱۸۸۹	۴۶/۴۴	۴۹۶	۱۱/۶۷	بین ۱ تا ۲ میلیون
	۱۰۱۸	۲۵/۰۲	۲۰۲	۴/۷۵	۲ میلیون و بالاتر
	۱۱۲	۲/۷۵	۹۵	۲/۲۳	موارد بی‌پاسخ
	۴۰۶۸	۱۰۰/۰۰	۴۲۵۲	۱۰۰/۰۰	جمع
مذهب	۳۷۴۰	۹۱/۹۴	۳۹۲۱	۹۲/۲۲	شیعه
	۳۲۸	۸/۰۶	۳۳۱	۷/۷۸	سنی
	۰	۰/۰	۰	۰/۰	موارد بی‌پاسخ
	۴۰۶۸	۱۰۰/۰۰	۴۲۵۲	۱۰۰/۰۰	جمع
سطح تحصیلات پدر	۹۷۳	۲۳/۹۲	۵۲۹	۱۲/۴۴	بیسواد
	۱۸۴۷	۴۵/۴۰	۱۹۴۶	۴۵/۷۷	زیر دیپلم
	۸۴۲	۲۰/۷۰	۱۰۶۲	۲۴/۹۸	دیپلم
	۲۴۵	۶/۰۲	۶۱۱	۱۴/۳۷	بالاتر از دیپلم
	۱۶۱	۳/۹۶	۱۰۴	۲/۴۵	موارد بی‌پاسخ
	۴۰۶۸	۱۰۰/۰۰	۴۲۵۲	۱۰۰/۰۰	جمع
سطح تحصیلات مادر	۶۹۵	۱۷/۰۸	۷۷۵	۱۸/۲۳	بیسواد
	۱۷۸۵	۴۳/۸۸	۱۹۹۹	۴۷/۰۱	زیر دیپلم
	۸۸۳	۲۱/۷۱	۱۰۴۶	۲۴/۶۰	دیپلم
	۵۵۲	۱۳/۵۷	۳۲۲	۷/۵۷	بالاتر از دیپلم
	۱۵۳	۳/۷۶	۱۱۰	۲/۵۹	موارد بی‌پاسخ
۴۰۶۸	۱۰۰/۰۰	۴۲۵۲	۱۰۰/۰۰	جمع	
نحوه انتخاب همسر	۴۸۵	۱۱/۹۲	۵۰۵	۱۱/۸۸	انتخاب پدر و مادر
	۳۳۳۴	۸۱/۹۶	۳۵۸۲	۸۴/۳۴	انتخاب خود و تأیید خانواده
	۱۲۳	۳/۰۲	۹۰	۲/۱۲	انتخاب خودم به تنهایی
	۱۲۶	۳/۱۰	۷۵	۱/۷۶	موارد بی‌پاسخ
۴۰۶۸	۱۰۰/۰۰	۴۲۵۲	۱۰۰/۰۰	جمع	
میانگین سنی	-	۲۷/۴۱	۲۳/۶۲		

تحلیل دومتغیره

در جدول ۲ تحلیل دومتغیره بین متغیرهای مستقل و وابسته به تفکیک جنس ارائه شده است. بدین منظور، آزمون خی دو و آزمون t دو گروه مستقل باتوجه به سطح سنجش متغیرهای مستقل و متغیر وابسته مورد استفاده قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد تمام متغیرهای مستقل با متغیر وابسته رابطه معنادار دارند. به طوری که نتایج در زمینه قومیت گویای آن است که بین قومیت و نسبت با همسر رابطه معناداری وجود دارد و مردان و زنان عرب به ترتیب با ۵۹/۷۶ و ۶۰/۵۵ درصد، بالاترین نسبت ازدواج خویشاوندی را داشته‌اند. در مقابل، مردان و زنان گیلک با ۱۲/۸۸ و ۱۳/۱۱ درصد و ترک با ۲۱/۴۸ و ۲۳/۴۲ درصد دارای پایین‌ترین نسبت ازدواج خویشاوندی هستند و سایر اقوام، مابین این دو طیف قرار دارند. نتایج در زمینه محل سکونت نشان داد ازدواج خویشاوندی در میان مردان و زنان روستائین با ۴۱/۲۰ و ۴۳/۱۲ درصد بیشتر از مردان و زنان شهرنشین می‌باشد. با بالا رفتن سطح تحصیلات مردان و زنان، ازدواج خویشاوندی کاهش می‌یابد؛ به طوری که مردان و زنان تحصیلات دانشگاهی به ترتیب ۲۱ و ۱۷ درصد ازدواج خویشاوندی داشته‌اند؛ در حالی که مردان و زنان با تحصیلات زیر دیپلم ۴۱ و ۴۷ درصد را به خود اختصاص داده‌اند.

نتایج در زمینه وضعیت اشتغال نشان داد مردان و زنان شاغل با نسبت بالاتری نسبت به مردان و زنان غیرشاغل با غیرخویشاوند ازدواج می‌کنند. نتایج در زمینه درآمد ماهانه گویای آن است که با افزایش درآمد مردان و زنان، افراد با نسبت بالاتری با غیرخویشاوند ازدواج می‌کنند؛ به طوری که مردان و زنان با درآمد بالاتر از ۲ میلیون تومان به ترتیب ۷۷ و ۸۹ درصد ازدواج غیرخویشاوندی داشته‌اند در حالی که ۶۳ و ۶۴ درصد از افراد فاقد درآمد ازدواج غیرخویشاوندی داشته‌اند. ازدواج خویشاوندی در مردان و زنان سنی رواج بیشتری دارد. نتایج در زمینه تحصیلات والدین نشان داد با بالا رفتن سطح تحصیلات والدین، افراد بیشتری با غیرخویشاوند ازدواج می‌کنند. نتایج در زمینه متغیر نحوه انتخاب همسر نشان داد هرچه از سمت ازدواج ترتیب یافته به سمت ازدواج غیرترتیب یافته پیش می‌رویم ازدواج خویشاوندی کاهش می‌یابد. نتایج در زمینه میانگین سنی افراد گویای آن است که با افزایش سن مردان و زنان، ازدواج خویشاوندی کاهش یافته است. به طوری که میانگین سن در ازدواج

خویشاوندی به ترتیب در بین مردان و زنان برابر است با ۲۶ و ۲۱ سال؛ درحالی‌که میانگین سن در مردان و زنانی که ازدواج غیرخویشاوندی داشته‌اند به ترتیب برابر است با ۲۸ و ۲۵ سال.

جدول ۲: نتایج تحلیل دومتغیره بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته

Table 2: Results of bivariate analysis between independent and dependent variables

زنان		مردان		طبقات متغیرها	متغیرهای مستقل
غیرخویشاوند	خویشاوند	غیرخویشاوند	خویشاوند		
۷۷/۴۱	۲۲/۵۹	۷۷/۴۹	۲۲/۵۱	فارس	قومیت
۷۶/۵۸	۲۳/۴۲	۷۸/۵۲	۲۱/۴۸	ترک	
۶۲/۷۵	۳۷/۲۵	۶۱/۵۴	۳۸/۴۶	لر	
۶۱/۷۸	۳۸/۲۲	۶۰/۶۷	۳۹/۳۳	کرد	
۳۹/۴۵	۶۰/۵۵	۴۰/۲۴	۵۹/۷۶	عرب	
۸۶/۸۹	۱۳/۱۱	۸۷/۱۲	۱۲/۸۸	گیلک	
۳۶/۰۲	۶۳/۹۸	۳۷/۸۸	۶۲/۱۲	سایر	
*۳۲۸/۶۶۴		*۳۰۰/۳۶۱		X ²	
۷۲/۵۳	۲۷/۴۷	۷۳/۱۵	۲۶/۸۵	شهر	محل سکونت
۵۶/۸۸	۴۳/۱۲	۵۸/۸۰	۴۱/۲۰	روستا	
*۵۵/۸۸۶		*۴۲/۷۷۵		X ²	
۵۳/۴۳	۴۶/۵۷	۵۸/۹۶	۴۱/۰۴	زیردیپلم	سطح تحصیلات
۶۸/۱۶	۳۱/۸۴	۶۹/۵۶	۳۰/۴۴	دیپلم	
۸۳/۰۰	۱۷/۰۰	۷۸/۶۰	۲۱/۴۰	بالتر از دیپلم	
*۲۹۵/۸۴۸		*۱۱۱/۵۹۱		X ²	
۸۷/۰۰	۱۳/۰۰	۷۲/۱۰	۲۷/۹۰	شاغل	وضعیت اشتغال
۶۴/۸۱	۳۵/۱۹	۶۵/۲۱	۳۴/۷۹	غیرشاغل	
*۱۸۹/۶۴۴		*۸/۵۶۶		X ²	
۶۳/۹۴	۳۶/۰۶	۶۳/۰۴	۳۶/۹۶	فاقد درآمد	درآمد ماهانه
۸۳/۳۹	۱۶/۶۱	۶۷/۱۱	۳۲/۸۹	زیر ۱ میلیون	
۸۶/۲۳	۱۳/۷۷	۷۱/۴۲	۲۸/۵۸	بین ۱ تا ۲ میلیون	
۸۸/۶۱	۱۱/۳۹	۷۶/۶۰	۲۳/۴۰	۲ میلیون و بالاتر	
*۱۹۵/۹۶۹		*۲۸/۶۶۰		X ²	
۷۲/۵۳	۲۷/۴۷	۷۲/۷۰	۲۷/۳۰	شیعه	

زنان		مردان		طبقات متغیرها	متغیرهای مستقل
غیرخویشاوند	خویشاوند	غیرخویشاوند	خویشاوند		
۴۶/۲۷	۵۳/۷۳	۵۴/۲۳	۴۵/۷۷	سنی	مذهب
*۹۸/۶۶۱		*۴۴/۰۶۵		X ²	
۶۴/۴۹	۳۵/۵۱	۶۱/۷۳	۳۸/۲۷	بیسواد	سطح تحصیلات
۶۶/۱۵	۳۳/۸۵	۶۸/۸۶	۳۱/۱۴	زیردیپلم	
۷۶/۲۱	۲۳/۷۹	۷۸/۲۹	۲۱/۷۱	دیپلم	
۷۹/۷۱	۲۰/۲۹	۸۲/۷۵	۱۷/۲۵	بالتر از دیپلم	
*۶۸/۰۵۵		*۹۱/۳۲۲		X ²	
۵۸/۷۷	۴۱/۲۳	۵۹/۱۸	۴۰/۸۲	بیسواد	سطح تحصیلات
۶۸/۴۵	۳۱/۵۵	۷۱/۱۴	۲۸/۸۶	زیردیپلم	
۸۰/۱۳	۱۹/۸۷	۸۱/۶۵	۱۸/۳۵	دیپلم	
۸۱/۲۵	۱۸/۷۵	۸۸/۷۵	۱۱/۲۵	بالتر از دیپلم	
*۱۱۹/۰۷۳		*۱۴۸/۲۲۰		X ²	
۸/۵۳	۲۰/۶۳	۱۰/۳۸	۱۷/۰۸	انتخاب پدر و مادر	نحوه انتخاب
۸۹/۱۲	۷۷/۶۶	۸۵/۷۹	۸۱/۵۸	انتخاب خود و تأیید خانواده	
۲/۳۵	۱/۷۱	۳/۸۴	۱/۳۳	انتخاب خودم به تنهایی	
۱۱۹/۹۷۷		۴۷/۱۷۳		X ²	
۲۴/۶۳	۲۱/۲۶	۲۸/۰۰	۲۶/۱۱	-	سن
*۱۶/۸۸۷		*۱۱/۴۲۹		T	

تحلیل چندمتغیره

در این بخش، به منظور بررسی احتمال ازدواج خویشاوندی افراد مورد مطالعه، با توجه به سطح سنجش متغیر وابسته از روش رگرسیون لجستیک برای تحلیل داده‌ها استفاده شد (طبقه خویشاوند با کد یک و طبقه غیرخویشاوند با کد صفر کدگذاری شد). نتایج آزمون در جدول ۳ ارائه شد. به منظور بررسی تأثیر جداگانه هر دسته از عوامل بر متغیر وابسته، شش مدل به تفکیک جنس اجرا شد. بدین صورت که عوامل جمعیتی (سن و محل سکونت) در مدل یک، عوامل اجتماعی (سطح تحصیلات و نحوه انتخاب همسر) در مدل دو، عوامل اقتصادی (وضعیت اشتغال و درآمد ماهانه) در مدل سه، عوامل

فرهنگی (قومیت و مذهب) در مدل چهار و عوامل خانوادگی (سطح تحصیلات پدر و مادر) در مدل پنج وارد مدل شد و در مدل نهایی، با کنترل تمامی عوامل مذکور، تأثیر هم‌زمان تمام عوامل بر متغیر وابسته تعیین شد. در ادامه، به تحلیل هر مدل پرداخته می‌شود.

در مدل یک، عوامل جمعیتی وارد مدل شد. نتایج نشان داد که با افزایش سن مردان و زنان، احتمال ازدواج خویشاوندی ۰/۹۱۵ و ۰/۹۰۱ برابر کاهش می‌یابد. همچنین مردان و زنان روستایی بیش از هم‌تایان شهری خود با خویشاوند ازدواج می‌کنند و شدت این رابطه در مردان بیشتر از زنان است (۱/۷۰۴ در مقابل ۱/۶۹۸ برابر). با ورود عوامل اجتماعی (مدل دو) نتایج نشان داد که با افزایش سطح تحصیلات مردان و زنان احتمال ازدواج خویشاوندی کاهش می‌یابد. نتایج در زمینه نحوه انتخاب همسر نشان داد که هرچه از ازدواج ترتیب یافته به سوی ازدواج غیر ترتیب یافته پیش می‌رویم، احتمال ازدواج خویشاوندی هم برای مردان و هم زنان کاهش می‌یابد. بررسی عوامل اقتصادی (مدل سه) نشان داد که وضعیت اشتغال برای مردان و زنان تأثیر معناداری ندارد. نتایج در زمینه درآمد ماهانه گویای آن است که با افزایش درآمد مردان (طبقه ۲ میلیون تومان و بالاتر نسبت به فاقد درآمدها) و زنان (تمام طبقات درآمد)، احتمال ازدواج خویشاوندی کاهش می‌یابد.

ورود عوامل فرهنگی (مدل چهار) گویای آن است که احتمال ازدواج خویشاوندی در گروه‌های قومی متفاوت است، بدین‌صورت که مردان و زنان گیلک کمتر و مردان و زنان لر، کرد و عرب بیشتر از فارس‌ها احتمال ازدواج خویشاوندی دارند و در مقابل، رابطه معناداری برای مردان و زنان ترک وجود ندارد. نتایج از تأثیر معنادار مذهب نیز حکایت دارد بدین‌صورت که مردان و زنان سنی با ۱/۳۷۲ و ۱/۹۸۷ برابر بیشتر از شیعه با خویشاوند ازدواج می‌کنند. تأثیر عوامل خانوادگی در مدل پنج نشان داده شده است. تحصیلات پدر به‌طور کلی رابطه معناداری با احتمال ازدواج خویشاوندی مردان و زنان ندارد (به‌جز تحصیلات زیردیپلم زنان نسبت به بیسوادها که احتمال ازدواج خویشاوندی را افزایش می‌دهد). اما رابطه تحصیلات مادر معنادار می‌باشد بدین‌صورت که با افزایش سطح تحصیلات مادران، احتمال ازدواج خویشاوندی مردان و زنان کاهش می‌یابد.

بر اساس مدل شش، با کنترل تمام عوامل، نتایج در زمینه عوامل جمعیتی گویای آن است که سن

مردان و زنان علاوه بر حفظ معناداری خود با ورود عوامل مختلف، بر کسر برتری^۱ نیز افزوده شده است (۰/۹۲۵ و ۰/۹۲۸ نسبت به مدل یک). محل سکونت مردان و زنان تأثیر معناداری بر متغیر وابسته ندارد. متغیر تحصیلات معناداری خود را برای زنان از دست داد اما نتایج برای مردان نشان داد که مردان دارای تحصیلات دانشگاهی نسبت به مردان دارای تحصیلات زیردیپلم احتمال کمتری (کسر برتری برابر با ۰/۷۸۱) دارد که ازدواج خویشاوندی داشته باشند. نتایج مدل همچنین حکایت از تأثیر معنادار نحوه انتخاب همسر دارد به طوری که با پیش رفتن از ازدواج‌های ترتیب یافته به ازدواج‌های غیر ترتیب یافته احتمال ازدواج خویشاوندی برای مردان و زنان کاهش می‌یابد (به جز طبقه انتخاب به تنهایی برای زنان که معنادار نمی‌باشد).

نتایج در زمینه عوامل فرهنگی گویای آن است که با کنترل تمام متغیرها، قومیت همچنان تأثیر معناداری را نشان می‌دهد، اما از کسر برتری کاسته شده است و به عبارتی، مردان و زنان گیلک و مردان ترک احتمال کمتر و سایر اقوام احتمال بیشتری دارد که ازدواج خویشاوندی داشته باشند. نتایج با کنترل عوامل مختلف در زمینه مذهب نشان داد این متغیر تأثیر مستقلی بر احتمال ازدواج خویشاوندی ندارد. نتایج در زمینه عوامل خانوادگی گویای آن است که تحصیلات پدر فقط برای زنان معنادار می‌باشد و به عبارتی با افزایش سطح تحصیلات پدر، احتمال ازدواج خویشاوندی افزایش می‌یابد. در مقابل، تحصیلات مادر برای مردان و زنان معنادار می‌باشد؛ به طوری که با افزایش تحصیلات مادر، احتمال ازدواج خویشاوندی هم برای مردان هم زنان کاهش می‌یابد. به طور کلی، مدل‌ها از قدرت تبیینی بالایی برخوردار نیستند؛ به طوری که در مدل آخر که تمامی متغیرها وارد شده‌اند، مقدار R^2 برابر با ۱۱ درصد برای مردان و ۱۴ درصد برای زنان می‌باشد.

1. Odds Ratio

جدول ۳: نتایج مدل‌های رگرسیون لجستیک مربوط به برآورد احتمال ازدواج خویشاوندی

Table 3: The results of logistic regression models related to estimating the likelihood of consanguineous Marriage

زنان						مردان					متغیرهای مستقل	
مدل ۶	مدل ۵	مدل ۴	مدل ۳	مدل ۲	مدل ۱	مدل ۶	مدل ۵	مدل ۴	مدل ۳	مدل ۲		مدل ۱
OR												
*.۰/۹۲۸					*.۰/۹۰۱	*.۰/۹۲۵					*.۰/۹۱۵	سن
ns۱/۰۳۴					*۱/۶۹۸	ns۱/۱۴۹					*۱/۷۰۴	محل سکونت شهری (م) روستایی
ns۰/۹۷۶				*.۰/۵۷۹		ns۰/۸۷۳				*.۰/۶۳۱		سطح تحصیلات
ns۰/۷۹۳				*.۰/۲۶۴		*.۰/۷۸۱				*.۰/۳۹۰		زیر دیپلم (م) دیپلم بالا تر از دیپلم
*.۰/۶۳۳				*.۰/۴۷۶		*.۰/۶۷۳				*.۰/۶۱۳		نحوه انتخاب همسر انتخاب پدر و مادر انتخاب خودم و تایید خانواده انتخاب خودم به تنهایی
ns۰/۶۲۵				*.۰/۳۵۵		*.۰/۲۳۷				*.۰/۲۰۳		
ns۱/۱۲۲			ns۱/۹۶۲			ns۱/۰۲۸			ns۱/۰۳۱			وضعیت اشتغال شاغل (م) غیرشاغل
ns۰/۷۲۵			*.۰/۵۹۵			ns۰/۸۲۶			ns۰/۸۵۹			فقد درآمد (م) زیر ۱ میلیون بین ۱ تا ۲ میلیون ۲ میلیون و بالاتر
*.۰/۶۷۰			*.۰/۴۸۲			ns۰/۹۰۳			ns۰/۷۰۲			درآمد ماهانه
.۰/۵۳۳			۰/۳۹۲			ns۰/۸۳۳			*.۰/۵۳۷			
ns۰/۸۲۳		ns۱/۰۴۴				*.۰/۸۰۲		ns۰/۹۳۹				فارس (م) ترک لر کرد عرب
۱/۵۱۰		۲/۰۵۳				۱/۶۷۹*		*۲/۱۵۸				قومیت
*۱/۴۷۰		*۱/۶۴۵				*۱/۶۷۶		*۱/۹۶۲				
*۳/۱۲۵		*۵/۲۹۵				*۳/۱۶۷		*۵/۱۲۰				

متغیرهای مستقل											
زنان						مردان					
مدل ۶	مدل ۵	مدل ۴	مدل ۳	مدل ۲	مدل ۱	مدل ۶	مدل ۵	مدل ۴	مدل ۳	مدل ۲	مدل ۱
OR											
*.۰/۵۶۳		*.۰/۵۲۲				*.۰/۴۵۶		*.۰/۵۱۰			
*۳/۵۶۶		*۴/۵۳۱				*۳/۸۵۰		*۵/۰۹۷			
گیلک											
سایر											
مذهب											
شیعه (م)											
سنی											
ns ۱/۳۲۹		* ۱/۹۸۷				ns ۰/۹۶۶		* ۱/۳۷۲			
بیسواد (م)											
تحصیلات پدر											
* ۱/۴۷۹	۱/۴۸۶*					ns ۱/۰۶۴	ns ۱/۰۷۸				
* ۱/۴۷۴	ns ۱/۳۲۵					ns ۰/۹۵۱	ns ۰/۹۰۱				
* ۱/۴۷۲	ns ۱/۱۶۵					ns ۰/۸۸۱	ns ۰/۸۲۲				
بیسواد (م)											
تحصیلات مادر											
*.۰/۶۲۷	*.۰/۵۴۹					*.۰/۷۰۳	*.۰/۵۸۴				
*.۰/۴۴۷	*.۰/۳۱۷					*.۰/۵۲۹	*.۰/۳۷۰				
*.۰/۴۳۰	*.۰/۳۱۶					*.۰/۳۱۶	*.۰/۲۲۲				
*۳/۲۵۶	*.۰/۵۹۴	۰/۲۸۹*	*.۰/۲۸۸	* ۱/۵۵۴	*۴/۱۴۱	*۷/۰۸۳	*.۰/۶۷۱	*.۰/۲۸۹	*.۰/۵۶۸	ns ۱/۰۸۶	*۴/۰۳۷
۰/۱۴	۰/۰۳	۰/۰۶	۰/۰۵	۰/۰۷	۰/۰۶	۰/۱۱	۰/۰۳	۰/۰۶	۰/۰۰	۰/۰۳	۰/۰۳
مقدار ثابت											
Pseudo R ²											

OR: Odds Ratio; ns: معنادار در سطح ۰/۰۵ غیرمعنادار

بحث و نتیجه‌گیری

فرایند ازدواج از گذشته تاکنون دچار تحولات گسترده‌ای در ابعاد مختلف شده است؛ به طوری که ازدواج‌ها در گذشته با خصوصیتی همچون ازدواج زود هنگام، ازدواج ترتیب‌یافته و ازدواج با خویشاوندان انجام می‌گرفت، اما با گذشت زمان و تحولات در زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، فرایند ازدواج نیز متعاقباً دچار تغییراتی نظیر افزایش سن ازدواج، کاهش میزان ازدواج خویشاوندی و کاهش ازدواج‌های ترتیب‌یافته شد.

یکی از مهم‌ترین تغییراتی که در سطح جامعه اتفاق افتاد جریان‌های نوسازی نظیر صنعتی‌شدن، شهرنشینی و افزایش تحصیلات بود که به نوبه خود بر الگوهای ازدواج از جمله نسبت با همسر تأثیر گذاشت و آن را از حالت سنتی خارج کرد. از طرف دیگر، دگرگونی‌های اجتماعی و اقتصادی هیچ‌گاه در خلأ اتفاق نمی‌افتد و به عبارتی هریک از آنها در یک بستر فرهنگی رخ می‌دهد. بنابراین، فرهنگ می‌تواند بر چگونگی تغییر الگوی نسبت با همسر سهم بسزایی داشته باشد. مطالعه ازدواج خویشاوندی از ابعاد متفاوتی اهمیت دارد؛ زیرا بر پدیده‌های جمعیتی و اجتماعی تأثیرگذار است. به طوری که بر مسائلی مثل زمان‌بندی ازدواج، باروری، کیفیت روابط زناشویی، میزان طلاق و بیماری‌های ارثی اثرگذار است.

با توجه به مطالب مطرح شده، پژوهش حاضر درصدد آن بود که عوامل تأثیرگذار بر الگوی ازدواج خویشاوندی در ایران را بسنجد. بدین منظور، داده‌های پیمایش ازدواج سازمان ثبت احوال کشور (۱۳۹۶-۱۳۹۷) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته‌ها نشان‌دهنده آن است که کمتر از یک سوم پاسخ‌گویان ازدواج خویشاوندی داشته‌اند. یافته مذکور با مطالعات گولر و سلیک (۲۰۲۳)، قانیم و همکاران (۲۰۲۳) و ساهو و همکاران (۲۰۲۲) هم‌سو و با مطالعات زلان و همکاران (۲۰۲۳)، شارکیا و همکاران (۲۰۲۱)، یحیی و همکاران (۲۰۱۹) در سایر کشورهای جهان و یافته‌های محمودیانی (۱۳۹۸)، رازقی نصرآباد (۱۳۹۵)، عباسی شوازی و خانی (۱۳۸۸)، عباسی شوازی و ترابی (۱۳۸۵) و عباسی شوازی و عسکری ندوشن (۱۳۸۴) در ایران که روند ثابت یا افزایشی ازدواج خویشاوندی را نشان دادند، ناهم‌سو می‌باشد.

یافته‌های تحلیل دومتغیره نشان داد که بین عوامل جمعیتی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و خانوادگی و نسبت با همسر به تفکیک جنس رابطه معناداری وجود دارد.

نتایج تحلیل آزمون رگرسیون لجستیک در زمینه عوامل جمعیتی گویای آن است که با افزایش سن مردان و زنان، احتمال ازدواج خویشاوندی کاهش می‌یابد. نتایج پژوهش با مطالعات کاپلان و همکاران (۲۰۱۶)، اسلام و همکاران (۲۰۱۸) و زنان و همکاران (۲۰۲۳) هم‌سو و با مطالعات دواتی و همکاران (۱۳۸۸) و ترابی و همکاران (۱۳۹۵) که نشان دادند سن رابطه معناداری با ازدواج خویشاوندی ندارد، ناهم‌سو می‌باشد. همچنین نتایج نشان داد که محل سکونت زنان تأثیرگذار نمی‌باشد. این یافته با مطالعات قانیم و همکاران (۲۰۲۳) و محمودیانی (۱۳۹۸) که نشان دادند محل سکونت رابطه معناداری با نسبت با همسر ندارد، هم‌سو می‌باشد و با مطالعات شارکیا و همکاران (۲۰۲۱)، اسلام و همکاران (۲۰۱۸) و عباسی شوازی و همکاران (۲۰۰۸) ناهم‌سو می‌باشد.

نتایج در زمینه عوامل اجتماعی از رابطه معنادار تحصیلات مردان با متغیر وابسته حکایت دارد به‌عبارتی، با بالا رفتن سطح تحصیلات از احتمال ازدواج خویشاوندی کاسته می‌شود، اما این رابطه برای زنان معنادار نمی‌باشد. این یافته با مطالعات قانیم و همکاران (۲۰۲۳) ناهم‌سو و با مطالعات آکیول و موکان (۲۰۲۰) و یحیی و همکاران (۲۰۱۹) هم‌سو است. نتایج همچنین نشان داد که با پیش رفتن از ازدواج ترتیب‌یافته به سمت ازدواج ترتیب‌نیافته احتمال ازدواج خویشاوندی هم برای مردان و هم زنان کاهش می‌یابد که با مطالعه گولر و سلیک (۲۰۲۳) هم‌سو است.

نتایج در زمینه عوامل اقتصادی گویای آن است که رابطه درآمد ماهانه برای مردان، برخلاف زنان، معنادار نمی‌باشد؛ به‌طوری‌که با افزایش درآمد زنان، احتمال ازدواج خویشاوندی کاهش می‌یابد. این یافته با مطالعات کاپلان و همکاران (۲۰۱۶)، گولر و سلیک (۲۰۲۳)، زنان و همکاران (۲۰۲۳) و محمودیانی (۱۳۹۸) هم‌سو می‌باشد و با مطالعات اسلام و همکاران (۲۰۱۸)، عباسی شوازی و همکاران (۲۰۰۸) و رازقی نصرآباد (۱۳۹۵) هم‌سو نمی‌باشد. نتایج در زمینه عوامل خانوادگی گویای آن است که تأثیر تحصیلات پدر، فقط برای زنان معنادار می‌باشد؛ به‌طوری‌که با افزایش سطح تحصیلات پدر، احتمال ازدواج خویشاوندی افزایش می‌یابد. در مقابل، تحصیلات مادر برای مردان

و زنان معنادار می‌باشد؛ به طوری که با افزایش تحصیلات مادر، احتمال ازدواج خویشاوندی هم برای مردان هم برای زنان کاهش می‌یابد. نتایج پژوهش با مطالعه قانیم و همکاران (۲۰۲۳) هم‌سو می‌باشد. یکی از علل چنین یافته‌ای را می‌توان آگاهی، درک و نگاه عمیق‌تر والدین و به‌ویژه مادران تحصیل‌کرده‌تر را نسبت به مشکلات ازدواج خویشاوندی (مانند بیماری‌های ژنتیکی) دانست. نتایج پژوهش با تئوری نوسازی مطابقت کمی دارد؛ زیرا مهم‌ترین عوامل نوسازی مثل محل سکونت و تحصیلات تأثیر معناداری را بر نوع ازدواج نشان ندادند این یافته بدین معنا است که عوامل نوسازی دیگر نقشی در تبیین نوع ازدواج ندارد و عوامل دیگری را باید جست و جو کرد.

نتایج درباره عوامل فرهنگی نشان داد تأثیر مذهب هم برای مردان و هم زنان معنادار نیست، اما قومیت با ازدواج خویشاوندی رابطه معناداری دارد. به طوری که مردان و زنان گیلک و مردان ترک کمتر و سایر اقوام بیشتر از فارس‌ها احتمال دارد که ازدواج خویشاوندی داشته باشند. این یافته با مطالعات شارما و همکاران (۲۰۲۱)، حسینی و عرفانی (۲۰۱۴)، محمدپور و همکاران (۱۴۰۱)، تیموری (۱۳۹۴)، حسینی (۱۳۹۱) و عباسی شوازی و خانی (۱۳۸۸) هم‌سو است اما با مطالعات قانیم و همکاران (۲۰۲۳) و محمودیانی (۱۳۹۸) هم‌سو نیست. نتایج پژوهش منطبق با رویکرد هنجاری- قومی می‌باشد طبق این رویکرد، هنجارهای فرهنگی از طریق تأثیر بر رفتارهای مرتبط با ازدواج به تفاوت‌هایی در الگوهای ازدواج منجر می‌شود. بدین ترتیب، اگرچه تفاوت گروه‌های قومی در ویژگی‌های اجتماعی- اقتصادی بخشی از تفاوت آنها در الگوهای ازدواج را تبیین کرد اما عوامل قومی- فرهنگی به عنوان بازتابی از تأثیر هنجارهای گروهی، تأثیر مستقلی را نشان داد.

در یک نتیجه‌گیری کلی می‌توان گفت ازدواج خویشاوندی در ایران روند کاهشی نسبت به دو دهه قبل طی کرده است. از دلایل کاهش ازدواج خویشاوندی می‌توان به گسترش زمینه‌های آشنایی بین افراد، آگاهی افراد از مضرات این نوع ازدواج در تولد فرزندان با مشکلات ژنتیکی، در معرض ایده‌های نوین قرار گرفتن و نیز کاهش تعداد افراد در معرض ازدواج در دایره خویشاوندان به‌علت روند کاهش باروری در دهه‌های اخیر اشاره کرد. در راستای یافته‌های مطالعات پیشین (به‌عنوان مثال، عباسی شوازی و ترابی ۱۳۸۵ الف و ب)، تعیین‌کننده‌های ازدواج خویشاوندی در ایران اگرچه با

پیش‌بینی‌های نظریه نوسازی هم‌خوانی دارد، اما همچنان از ارزش‌ها و هنجارهای قومی نیز تأثیر می‌پذیرد. بدین صورت که تفاوت‌های قومی در نوع ازدواج با کنترل عوامل مختلف، پایدار است. از محدودیت‌های پژوهش حاضر، قوت ضعیف مدل‌ها می‌باشد. پیشنهاد می‌گردد در مطالعات بعدی متغیرهای در سطح خرد از جمله، ویژگی‌های خانوادگی و نگرش‌های اجتماعی و فرهنگی مدنظر قرار گیرد. از طرفی دیگر، متغیرهایی نیز در سطح کلان (سطح توسعه استان) بررسی گردد تا قدرت تبیین تحلیل افزایش یابد. باتوجه به این که نتایج پژوهش حاضر نشان داد مهمترین عوامل نوسازی (محل سکونت، سطح تحصیلات و وضعیت اشتغال) نتوانسته‌اند متغیرهای با قدرت بالایی برای تبیین نحوه انتخاب همسر باشند به نظر می‌رسد تکنیک‌هایی از جمله، مصاحبه برای کشف طیف وسیعی از عوامل تأثیرگذار مفید باشد.

منابع

- بلالی، اسماعیل و مخدومی، خدیجه (۱۴۰۰). جدایی‌گزینی فضایی یا جدایی‌گزینی اجتماعی؟ بررسی مقایسه‌ای الگوهای ازدواج زنان مناطق بالا و پایین شهر همدان. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۳۲(۸۲)، ۱۲۹-۱۵۰.
<https://sid.ir/paper/1052737/fa>
- بحیرائی، الهام و حضرتی صومعه، زهرا (۱۳۹۰). عوامل اجتماعی مؤثر در افزایش سن ازدواج دانشجویان دختر (مورد مطالعه: دانشجویان شاغل به تحصیل سال در ۱۳۹۰. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات). ۴، ۱۳۷-۱۵۰.
<https://sid.ir/paper/479666/fa>
- ترابی، فاطمه، قربانی، فرزاد، و برومندزاده، محمدرضا (۱۳۹۵). بررسی تداوم و تغییر ازدواج خویشاوندی و ازدواج تنظیم شده در استان کهگیلویه و بویراحمد. *فصلنامه علمی-پژوهشی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر*، ۱۰(۱)، ۱۵۳-۱۷۴.
<https://ensani.ir/fa/article/354958>
- تیموری منفرد، سارا (۱۳۹۴). مطالعه تطبیقی الگوهای ازدواج در بین اقوام لر، فارس و عرب در شهر اهواز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد جمعیت‌شناسی، دانشگاه یزد، دانشکده علوم اجتماعی. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/>
- تقوی، نعمت‌الله (۱۳۷۴). *جامعه‌شناسی خانواده*. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- حسینی، حاتم (۱۳۹۱). تفاوت‌های قومی در رفتارهای ازدواج زنان و نگرش آنها نسبت به ازدواج دختران در شهرستان ارومیه. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۵(۹)، ۲۸-۷.
<https://sid.ir/paper/475115/fa>
- دراهمی، احمد و محمود مشفق (۱۴۰۰). رواج ازدواج خویشاوندی و عوامل پشتیبان آن در میان زنان حداقل یک بار ازدواج کرده مناطق شهری استان بوشهر. *مطالعات راهبردی زنان*، ۹۴، ۷-۲۵.
<https://doi.org/10.22095/jwss.2022.292592.2719>

- دواتی، علی، جعفری، فرهاد، خلدی، ناحید، و صداقت، محمد (۱۳۸۸). بررسی فراوانی ازدواج فامیلی در شهر تهران و عوامل مرتبط. *مجله علوم علمی دانشگاه علوم پزشکی سمنان*، ۱۰(۴)، ۲۷۸-۲۹۴.
<https://sid.ir/paper/37475/fa>
- رازقی نصرآباد، حجه بی‌بی (۱۳۹۵). تفاوت‌های نسلی در ازدواج خویشاوندی در استان سمنان. *دوفصلنامه ایرانی مطالعات جمعیتی*، دوره ۲، صص ۹۵-۱۱۷.
https://jips.nipr.ac.ir/article_89571.html
- سازمان ثبت‌احوال کشور (۱۴۰۰). سالنامه آماری وقایع حیاتی در سال ۱۳۹۹، قابل دسترس در:
<https://www.sabteahval.ir>
- سجایی، جلیل، خانی، سعید، و خانی، اسعد (۱۳۹۲). الگوهای ازدواج و ارتباط آن با رضایت زناشویی: مورد مطالعه دانشجویان همسر دار دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج. *فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان*، ۴(۱۲)، ۷۷-۱۱۲.
<https://sid.ir/paper/170215/fa>
- صادقی، رسول، زنجری، نسیم، و محمودیانی سراج‌الدین (۱۳۹۷). تأثیر الگوهای ازدواج در رضایت زناشویی و تمایل به طلاق در شهر تهران. *فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده*، ۲۱(۸۱)، ۷-۴۵.
<https://sid.ir/paper/93994/fa>
- صادقی، رسول، قدسی، علی محمد، و افشارکهن، جواد (۱۳۸۶). واکاوی مسئله ازدواج و اعتبارسنجی یک راه حل. *پژوهش زنان*، ۵، ۸۳-۱۰۸.
<https://sid.ir/paper/55265/fa>
- عباسی شوازی، محمدجلال و خانی، سعید (۱۳۸۸). الگوهای ازدواج، قومیت و مذهب: بررسی موردی زنان ازدواج‌کرده در شهرستان قروه. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۴(۷)، ۳۵-۶۶.
<https://sid.ir/paper/127850/fa>
- عسکری ندوشن، عباس، عباسی شوازی، محمدجلال، و صادقی، رسول (۱۳۸۸). مادران، دختران، و ازدواج تفاوت‌های نسلی در ایده‌ها و نگرش‌های ازدواج در شهر یزد. *مطالعات راهبردی زنان (کتاب زنان)*، ۴۴، ۷-۳۶.
<https://dori.net/dor/20.1001.1.20082827.1388.11.0.2.5>
- عباسی شوازی، محمدجلال و ترابی، فاطمه (۱۳۸۵ الف). سطح و روند و الگوی ازدواج خویشاوندی در ایران. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۲، ۶۱-۸۸.
<https://sid.ir/paper/127818/fa>
- عباسی شوازی، محمدجلال و ترابی، فاطمه (۱۳۸۵ ب). تفاوت‌های بین‌نسلی ازدواج خویشاوندی در ایران. *مجله جامعه‌شناسی ایران*، ۷(۴)، ۱۱۹-۱۲۶.
<https://dori.net/dor/20.1001.1.17351901.1385.7.4.6.3>
- کنعانی، محمدامین (۱۳۸۵). پیوند سنت و نوسازی در افزایش سن ازدواج: نمونه ایرانیان ترکمن. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۱(۱)، ۱۰۴-۱۲۶.
<https://sid.ir/paper/127840/fa>
- عباسی شوازی، محمدجلال و صادقی، رسول (۱۳۸۴). قومیت و الگوهای ازدواج در ایران. *پژوهش زنان*، ۳(۱)، ۲۵-۴۷.
<https://sid.ir/paper/55469/fa>
- عباسی شوازی، محمدجلال، عسکری ندوشن، عباس (۱۳۸۴). تغییرات خانواده و کاهش باروری در ایران: مطالعه موردی استان یزد. *نامه علوم اجتماعی*، ۱۱(۲۵)، ۲۵-۷۵.
<https://sid.ir/paper/420258/fa>

- محمدپور، ابراهیم، آقایی هیر، توکل، و علیزاده اقدم، محمدباقر (۱۴۰۱). مطالعه تطبیقی الگوهای ازدواج و تشکیل خانواده در بین افراد متأهل گروه‌های قومی-مذهبی در شهرستان سلماس. پایان‌نامه کارشناسی ارشد جمعیت‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی: دانشکده علوم اجتماعی. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/>
- محمودیانی، سراج‌الدین (۱۳۹۸). ازدواج خویشاوندی و عوامل پیش‌بینی‌کننده آن در میان زنان مهاجر در شهرهای تهران و ملارد. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۴(۲۷)، ۱۵۵-۱۸۳. <https://sid.ir/paper/360584/fa>
- محمودیان، حسین، سراج‌الدین محمدیانی و سهیلا شهریاری (۱۳۹۴). ازدواج خویشاوندی، تفاوت‌های بین‌نسلی و عوامل پشتیبان آن در کرمانشاه. *مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، ۴ (۱)، ۱۴۵-۱۶۶. <https://doi.org/10.22059/jisr.2015.55080>
- محمودیانی، سراج‌الدین (۱۳۹۲). مطالعه تطبیقی الگوهای ازدواج در بین زنان و مردان: مطالعه موردی شهر کرمانشاه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد جمعیت‌شناسی، دانشگاه تهران: دانشکده علوم اجتماعی. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/>
- محمدپور، احمد، رضایی، مهدی، پرتوی، لطیف، و صادقی، رسول (۱۳۸۸). سنت، نوسازی و خانواده: مطالعه تداوم و تغییرات خانواده در اجتماع‌های ایلی با استفاده از رهیافت روش تحقیق ترکیبی. *فصلنامه زن در توسعه و سیاست*، ۷(۴)، ۷۱-۹۳. <https://sid.ir/paper/55538/fa>
- محمودیان، حسین (۱۳۸۳). سن ازدواج در حال افزایش: بررسی عوامل پشتیبان. *فصلنامه نامه علوم اجتماعی*، ۲۴، ۲۷-۵۳. <https://sid.ir/paper/419299/fa>
- ولدخانی، مریم، محمدپور، عبدالباسط، فرح‌بخش، کیومرث و سلیمی بجستانی، حسین (۱۳۹۵). تأثیر سن ازدواج، الگوهای همسرگزینی و تفاوت سنی زوجین بر کیفیت زندگی زناشویی زنان شهر تهران. *فصلنامه مطالعات روان‌شناسی بالینی*، ۷(۲۵)، ۱۷۳-۱۹۰. <https://sid.ir/paper/208583/fa>
- Abbasi-Shavazi, M. J., McDonald., P., & Hosseini-Chavoshi, M. (2008). Modernization or cultural maintenance: The practice of consanguineous marriage in Iran. *Journal of Biosocial Science*, 40, 911-933. <https://www.cambridge.org/core/journals/>
- Addai, I., & Trovato, F. (1999). Structural assimilation and ethnic fertility in Ghana. *Journal of Comparative Family Studies*, 30 (3), 409-427. <https://www.utpjournals.press/doi/abs/10.3138/jcfs.30.3.409>
- Afrous, Gh. (2010). Introduction to Psychology and education of exceptional children. Tehran: Tehran University Publications. [In Persian]
- Akyol, S. P., & Mocan, N. H. (2020). Education and Consanguineous Marriage; NBER Working Paper No. 28212; National Bureau of Economic Research: Cambridge, MA, USA. <https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/723092>
- Bittles, A. H. (2012). Consanguinity in Context. Cambridge University Press, London. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3767237/>
- Bittles, A. H., & Black, M. L. (2010). Consanguineous marriage and human evolution. *Annual Review of Anthropology*, 39, 193-207. <https://www.annualreviews.org/content/journals/10.1146/annurev.anthro.012809.105051>
- Ghanim, M., Mosleh, R., Hamdan, A., Amer, J., Alqub, M., Jarrar, Y., & Dwikat, M. (2023).

- Assessment of Perceptions and Predictors Towards Consanguinity: A Cross-Sectional Study from Palestine, *Journal of Multidisciplinary Healthcare*, 3443-3453. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2147/JMDH.S433506>
- GÜLER, S., & ÇELİK, M. Y. (2023). Rate of Consanguineous Marriage, Causes, Effects on Women's and Children's Health. *gevher nesibe journal of medical and health sciences*, 8 (Özel Sayı), 846- 855. <https://gevhernesibedergisi.com/index.php/gnj/article/view/546>
- Hamamy, H. (2012). Consanguineous marriage trends, impact on health and counseling. *Trainnig Course in Sexual and Reproductive Health Research*, Geneva University. https://moodle.najah.edu/pluginfile.php/63043/mod_page/content/8/Consanguineous-marriages-Hamamy.pdf
- Hosseini, H., & Erfani, A. (2014). Ethnic Differences in the Attitudes and Practice of Consanguineous Marriage among Kurds and Turks in Urmia District, Iran. *Journal of Comparative Family Studies*, Vol. XLV, 3, 389-403. <https://www.utpjournals.press/doi/abs/10.3138/jcfs.45.3.389>
- Islam, M. M., Ababneh, F. M., & Khan. MHR. (2018). Consanguineous marriage in Jordan: an update. *Journal Biosoc Sci*, 50(4), 573–578. <https://www.cambridge.org/core/journals> [In Persian]
- Kaplan, S., Pinar, G., Kaplan, B., Aslantekin, F., Karabulut, E., Ayar, B., & Dilmen, U. (2016). The prevalence of consanguineous marriages and affecting factors in Turkey: a national survey. *Journal of Biosocial Science*, 47, 718–726. <https://www.cambridge.org/core/journals/>
- Kumari, N., Bittles., A. H. & Saxena, P. (2019). Has the long-predicted decline in consanguineous marriage in India occurred? *Journal of Biosoc Sci*, 52, 746–755. <https://www.cambridge.org/core/journals/>
- Sahoo, H., Debnath, P., Mandal, C., Nagarajan, R. & Appunni, S. (2022). Changing Trends of Consanguineous Marriages in South India. *Journal of Asian and African Studies*, 57(2), 369–379. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/00219096211012017>
- Sharkia, R., M. Khatib., A. Sheikh-Muhammad., M. Mahajnah., & A. Zalan (2021). The prevailing trend of consanguinity in the Arabsociety of Israel: Is it still a challenge? *J, Biosoc. 6: 1–5*. [CrossRef]. <https://www.cambridge.org/core/journals/>
- Sharma, S.K., Kalam, M. A., Ghosh, S. & Roy, S. (2021). Prevalence and determinants of consanguineous marriage and its types in India: evidence from the National Family Health Survey, 2015–2016. *Journal of Biosocial Science* 53(4), 566–576. <https://www.cambridge.org/core/journals/>
- Shawky, R. M., Elsayed, S. M., Zaki, M. F., Nour El-Din, S. M., & kamal, F. M. (2013). Consanguinity and its relevance to clinical genetics. *The Egyptian journal of Medical Human Genetics*, 14, 157-164. <https://www.ajol.info/index.php/ejhg/article/view/87408>
- Tadmouri, G. O., Nair, P., Obeid, T., Al Ali, M. T., Alkhaja, N., & Hamamy H. A. (2009). Consanguinity and reproductive health among Arabs, *Reprod health.* 6, 17-21. <https://link.springer.com/article/10.1186/1742-4755-6-17>
- Yahyaa, B. T., Al-samarrai, MAM., & Jadoo, SAA. (2019). Prevalence and Perception of Women about Consanguineous Marriage in Al-Ramadi City. *Indian Journal of Public Health Research & Development*, 10(4): 567–57. [Google Scholar]. <https://openaccess.bezmialem.edu.tr/entities/publication/>
- Zalan, A. A., Khatib, M. N., Sheikh Muhammad, A. A., Mahajnah, M. M. & Sharkia, R. A. (2023). Youth consanguinity in relation to sociodemographic and women-related fertility factors in the Arab society of Israel. Available in <https://wjarr.com/content/youth-consanguinity-relation-sociodemographic-and-women-related-fertility-factors-arab>